

รายงานการวิเคราะห์

สถานการณ์ปัญหามลพิษและผลกระทบทางสุขภาพของประชาชน

แนวทางการดำเนินงานของรัฐ และข้อเสนอต่อการแก้ไขปัญหา

กรณีพื้นที่อุตสาหกรรม อำเภอเมืองและอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

จัดทำโดย

นายเดชรัตน์ สุขกำเนิด

นายศุภกิจ นันทะวรการ

นางสาววิภา ชื่นจิต

มูลนิธินโยบายสุขภาวะ

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1
ส่วนที่หนึ่ง สถานการณ์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ของประชาชน ในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง	2
ส่วนที่สอง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการปัญหา ผลกระทบ	16
ส่วนที่สาม แนวทางการดำเนินงานแก้ไขปัญหาของภาครัฐ	22
ส่วนที่สี่ การวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาในพื้นที่มาบตาพุด จากการดำเนินการต่างๆ ของรัฐในปัจจุบัน	26
ส่วนที่ห้า สรุปปัญหาและข้อเสนอตอนนโยบายและแนวทางที่ควร จะดำเนินการต่อไป	32

บทนำ

มาบตาพุดเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทย ทั้งในแง่ของขนาดพื้นที่ ซึ่งถือได้ว่าเป็นนิคมอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และในแง่ของมลพิษที่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อชุมชนที่อยู่รอบข้าง

ในปีพ.ศ. 2540 สังคมไทยได้รับทราบถึงความรุนแรงของมลพิษจากอุตสาหกรรม จากกรณีของครูและนักเรียนโรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคารที่ต้องปิดปากปิดจมูกในช่วงเวลาเรียน และบางคนยังต้องเข้ารับการรักษายาบาลฉุกเฉิน ซึ่งในที่สุดโรงเรียนดังกล่าวก็ต้องย้ายออกจากพื้นที่เดิมเพื่อหนีมลพิษอุตสาหกรรม

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากย้ายโรงเรียนดังกล่าว ความเป็นไปของพื้นที่มาบตาพุดกลับไม่ได้ได้รับความสนใจจากรัฐบาลและสังคมไทยเท่าที่ควร ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดและบริเวณใกล้เคียงยังต้องแบกรับภาวะมลพิษและโรคภัยไข้เจ็บ อันมีสาเหตุมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีที่กล่าวว่าจะรุนแรงยิ่งขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่ 3 (พ.ศ. 2547 – พ.ศ. 2561) ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กำลังจะกลายเป็นการซ้ำเติมภาวะมลพิษที่รุมเร้าชาวมาบตาพุดและชาวเมืองระยอง ให้เลวร้ายลงเรื่อย ๆ

รายงานฉบับนี้ จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอข้อมูลล่าสุดเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหามลพิษและผลกระทบทางสุขภาพในพื้นที่ และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการปัญหาผลกระทบ ในส่วนที่สาม เป็นการประมวลแนวทางการดำเนินงานทั้งหมดของภาครัฐในปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและประสิทธิภาพในการแก้ไขและป้องกันปัญหาต่างๆ โดยมีการสรุปเนื้อหาและข้อเสนอต่อรัฐบาลไว้ในส่วนที่ห้า

ส่วนที่หนึ่ง

สถานการณ์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน จากการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในพื้นที่มาบตาพุด จังหวัดระยอง

เนื้อหาในส่วนแรกนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอข้อมูลสถานการณ์ล่าสุดของภาวะมลพิษ และผลกระทบทางสุขภาพของคนในพื้นที่

มลพิษทางอากาศ

ปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่มาบตาพุด เป็นปัญหาที่มีการพูดถึงกันมากที่สุดและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องก็มุ่งเน้นที่จะดำเนินการในเรื่องนี้ โดยปัญหามลพิษทางอากาศที่สำคัญ สามารถแบ่งได้เป็น 2 หัวข้อได้แก่ ปัญหาระบบอินทรีย์ระเหยซึ่งเป็นสารก่อมะเร็ง และปัญหาจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงของโรงงานและโรงไฟฟ้าในพื้นที่

- มลพิษทางอากาศจากสารอินทรีย์ระเหย (Volatile Organic Compounds – VOC)

สารอินทรีย์ระเหยคือ ที่มาสำคัญของกลิ่นเหม็นต่างๆที่สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันสารอินทรีย์ระเหยบางชนิดก็ไม่มีกลิ่น ทำให้ผู้ที่สูดดมเข้าไปจึงไม่รู้ตัว จากการเก็บตัวอย่างอากาศที่มาบตาพุดของกรมควบคุมมลพิษ ในช่วงเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน พ.ศ.2548 สํารวจพบสารอินทรีย์ระเหยมากกว่า 40 ชนิด โดยเป็นสารก่อมะเร็ง 20 ชนิด และในจำนวนสารก่อมะเร็ง 20 ชนิดนี้ พบสารอินทรีย์ระเหยก่อมะเร็งที่มีค่าเกินกว่าระดับการเฝ้าระวังคุณภาพอากาศในบรรยากาศของหน่วยงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกา (US-EPA Region 6 Screening Level) ถึง 19 ชนิด

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับระดับการเฝ้าระวังดังกล่าวของสหรัฐฯ พบว่า สารอินทรีย์ระเหยก่อมะเร็งหลายตัวมีค่าสูงกว่ามาตรฐานมาก เช่น Acrolein (2-propenal) พบสูงกว่าระดับเฝ้าระวังถึง 693 เท่า Trichloroethylene พบสูงกว่าระดับเฝ้าระวังถึง 498 เท่า Ethylene Dichloride พบสูงกว่าระดับเฝ้าระวังถึง 256 เท่า Chloroform พบสูงกว่าระดับเฝ้าระวังถึง 238 เท่า Vinyl Chloride พบสูงกว่าระดับเฝ้าระวังถึง 45 เท่า และ Benzene พบสูงกว่าระดับเฝ้าระวังถึง 31 เท่า ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าความเข้มข้นสารระเหยอินทรีย์ (VOCs) ในบรรยากาศในพื้นที่มาบตาพุดเฉลี่ย 24 ชั่วโมง

สารมลพิษ	ค่าสูงสุดที่วัดได้ ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Screening Levels ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)	จำนวนเท่าสูงกว่า Screening Levels
Acrolein (2-propenal)	14.58	0.021	693
Trichloroethylene	8.33	0.017	489
1,2-dichloroethane (Ethylene Dichloride)	19.04	0.074	256
Chloroform (Trichloromethane)	20.03	0.084	238
Isoprene (1,3-butadiene,2-metyl)	27.19	0.20	135
1,3 Butadiene	7.08	0.064	110
Tetrachloromethane (Carbon Tetrachloride)	10.44	0.13	79
cis-1,3-dichloropropene	31.19	0.48	64
Vinyl Chloride (Chloroethene)	7.39	0.16	45
Acetaldehyde(Ethanal)	35.19	0.87	39
→ Benzene	8.07	0.25	31
Benzyl Chloride	1.10	0.04	26.5
p-dichlorobenzene (1,4-dichlorobenzene)	4.01	0.28	13
Bromoform (tribromomethane)	8.95	1.7	4
1,4-Dioxane (1,4-Diethylene oxide)	2.26	0.61	2.7
Dichloromethane (Methylene Chloride)	13.80	4.1	2.4
1,1,2,2-tetrachloroethane	0.09	0.033	1.7
Chloroethane (Ethyl Chloride)	5.59	2.3	1.5
Chloromethane (Methyl Chloride)	2.56	1.1	1.3

ผลการสำรวจดังกล่าวสอดคล้องกับผลการสำรวจของกลุ่มศึกษาและรณรงค์มลภาวะอุตสาหกรรมและกรีนพีซเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เก็บตัวอย่างในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2547 ซึ่งพบว่า มี Chloroform สูงกว่าระดับเฝ้าระวังถึง 119 เท่า Vinyl Chloride สูงกว่าระดับเฝ้าระวังถึง 86 เท่า และ Benzene สูงกว่าระดับเฝ้าระวังถึง 60 เท่า¹

จากข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษ ในเอกสารข้อมูลความปลอดภัยเคมีภัณฑ์ของศูนย์ข้อมูลวัตถุอันตรายและเคมีภัณฑ์² ได้ระบุถึงอันตรายต่อสุขภาพของสารอินทรีย์ระเหยต่างๆ ข้างต้นไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการก่อมะเร็งและความผิดปกติอื่นๆ ดังตัวอย่างในตารางที่ 2

¹ กลุ่มศึกษาและรณรงค์มลภาวะอุตสาหกรรม กรีนพีซเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และโกลบอลคอมมิวนิตี้อินเตอร์, 2548, อะไรอยู่ในอากาศ ความลับที่คนมาบตาพุดและคนไทยยังไม่รู้, กรุงเทพฯ

² <http://msds.pcd.go.th/name.asp> เข้าเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2550.

ตารางที่ 2 อันตรายต่อสุขภาพของสารอินทรีย์ระเหยบางชนิดที่ตรวจพบในพื้นที่มาบตาพุด

สารมลพิษ	อันตรายต่อสุขภาพ ในด้านการก่อมะเร็งและความผิดปกติอื่น ๆ
Acrolein	- สารนี้ทำลายตับ ระบบหลอดเลือดเลี้ยงหัวใจ ปอด ดวงตา ไต - สารนี้เป็นสารก่อมะเร็ง
Trichloroethylene	- เป็นสารก่อมะเร็งตามบัญชีรายชื่อของ NIOSH และสงสัยว่าจะเป็นสารก่อมะเร็งในสัตว์ ตามบัญชีรายชื่อของ IARC และมีรายงานความผิดปกติของทารกในครรภ์ตามรายงานของ RTEC - การสัมผัสในปริมาณมาก จะก่อให้เกิดการระคายเคืองต่อตาและเยื่อเมือก ผิวหนัง และทำให้เกิดการกดระบบประสาทส่วนกลาง อาจทำให้เกิดการทำลายทางเดินอาหาร ตับ และไตได้ การหายใจหรือการดูดซับของสารเข้าสู่ร่างกายเป็นระยะเวลานาน จะก่อให้เกิดผลต่อระบบประสาทส่วนกลาง ทำลายตับและไต
Ethylene Dichloride	- สารนี้ทำลายตับและไต โดยการสัมผัสสารนี้บ่อยๆและเป็นเวลานานๆ เป็นสาเหตุทำให้น้ำหนักลด , ความดันโลหิตต่ำ เป็นโรคดีซ่าน ปัสสาวะได้น้อย ผิวหนังอักเสบ และโรคโลหิตจาง เป็นสารก่อมะเร็งในสัตว์
Chloroform	- ถ้าสัมผัสไอระเหยของสารนี้เป็นระยะเวลานานหรือสัมผัสสารเคมีบ่อยๆอาจจะทำให้ระบบประสาทส่วนกลาง หัวใจ ตับ และไต ถูกทำลายได้ - ผลกระทบจากการสัมผัสกับของเหลวจะทำให้ไขมันถูกทำลายลง อาจจะทำให้ผิวหนังมีการระคายเคืองเรื้อรัง ทำให้ผิวหนังแห้ง และเกิดผิวหนังอักเสบได้ สารคลอโรฟอร์มนี้ถูกสงสัยว่าจะเป็นสารก่อมะเร็งต่อมนุษย์
Vinyl Chloride	- สารนี้เป็นสารก่อมะเร็งตามบัญชีรายชื่อของ OSHA, NTP และ IARC
Benzene	- สารนี้จัดเป็นสารก่อมะเร็งตามบัญชีรายชื่อ IARC NTP ACGIH โดยจะก่อให้เกิดมะเร็งต่อระบบน้ำเหลือง ปอด กระเพาะปัสสาวะ - การสัมผัสกับเบนซีนที่ความเข้มข้นสูง อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบสืบพันธุ์ และมีผลกระทบต่อประจำเดือนในเพศหญิงได้ - สารนี้สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง/ก่อให้เกิดความผิดปกติของโครโมโซมในเม็ดเลือดขาว และก่อให้เกิดการทำลาย DNA ในเซลล์เม็ดเลือดได้ - ผลกระทบต่อการสัมผัสในระยะยาว หรือการสัมผัสถูกผิวหนังเป็นระยะเวลานาน ๆ จะทำให้เกิดผื่นแดง ผิวหนังแห้ง อักเสบ สารนี้จะก่อให้เกิดการลดลงของจำนวนเม็ดเลือดแดง เม็ดเลือดขาว และเกล็ดเลือด แต่ในระยะเวลานาน จะก่อให้เกิดภาวะโลหิตจางและเกิดความผิดปกติต่อเม็ดเลือดขาว (leukemia) เนื่องจากเบนซีนจะไปทำลายไขกระดูกซึ่งมีหน้าที่ในการผลิตเม็ดเลือด รวมทั้งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบภูมิคุ้มกัน นอกจากนั้นพบว่า เบนซีนสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อปลายประสาทและไขสันหลัง ทำให้เกิดอาการปวดศีรษะ ปวดเมื่อย นอนไม่หลับ และความจำเลอะเลือน

สารอินทรีย์ระเหยก่อมะเร็งเหล่านี้ เกือบทั้งหมดสัมพันธ์กับการใช้วัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์ต้นน้ำของโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ในพื้นที่ ซึ่งในแต่ละปีพบว่า โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่มีการใช้ Vinyl Chloride รวมกันถึง 610,000 ตัน ใช้ Benzene รวมกันมากกว่า 600,000 ตัน ใช้ Ethylene

Dichloride รวมกันมากกว่า 250,000 ตัน และใช้ตัวทำละลาย (หรือ Solvent) เช่น Hexane มากกว่า 2 ล้านลิตรต่อปี

อย่างไรก็ดี ในการตรวจสอบข้อต่ออุปกรณ์การผลิตและวาล์วท่อส่งก๊าซในโรงงานต่างๆ ในนิคมฯ ครั้งล่าสุดในเดือนตุลาคม พ.ศ.2549 พบว่า มีการรั่วไหลถึง 533 จุด ซึ่งการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยที่เป็นผู้รับผิดชอบพื้นที่ดังกล่าว ชี้แจงว่า ผู้ประกอบการโรงงานได้ดำเนินการแก้ไขแล้วประมาณ 380 จุด แต่ในระยะยาวจำเป็นต้องติดตั้งอุปกรณ์ลดมลพิษเพิ่มเติม³

- มลพิษทางอากาศจากการเผาไหม้

นอกจากสารอินทรีย์ระเหยที่เกินกว่าระดับเฝ้าระวังแล้ว มลพิษที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งคือ ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ และก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ซึ่งเกิดจากกระบวนการเผาไหม้เชื้อเพลิงและกระบวนการผลิตในภาคอุตสาหกรรม จากการประเมินศักยภาพการการรองรับมลพิษทางอากาศในพื้นที่มาบตาพุดโดยใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ พบว่า หากโรงงานทั้ง 64 โรงในพื้นที่มาบตาพุดระบายมลสารออกในอัตราสูงสุดตามค่าที่ได้รับอนุญาตในรายงาน EIA จะมีผลทำให้ความเข้มข้นของมลสารบางตัวเช่น ก๊าซไนโตรเจนไดออกไซด์ และก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์สูงเกินกว่าค่ามาตรฐานของคุณภาพอากาศ ดังนั้น หากการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นไปตามแผนที่วางไว้ก็มีความเป็นไปได้สูงมากที่คุณภาพอากาศในพื้นที่มาบตาพุดจะมีมลสารเกินกว่าที่มาตรฐานกำหนดไว้

ทั้งนี้รายงานการปล่อยมลพิษของโรงงานในนิคมฯ มาบตาพุดจำนวน 60 โรงงาน ก็ระบุว่า โรงไฟฟ้า 5-6 รายปล่อยมลพิษทางอากาศมากที่สุด โดยเฉพาะสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์นั้นสูงกว่า 80% แต่ยังคงถือว่าอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากนี้มลพิษจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงยังปรากฏในรูปของฝุ่นขี้เถ้า ซึ่งเป็นปัญหาที่บางชุมชนรอบนิคมฯ มาบตาพุดต้องประสบอยู่เสมอ เช่น ชุมชนหนองน้ำเย็น และชุมชนอิสลาม โดยชาวบ้านเชื่อว่า ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการใช้ถ่านหินของโรงงานอุตสาหกรรม⁴

มลพิษทางน้ำและการกัดเซาะชายฝั่ง

ถึงแม้ว่า นิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่มาบตาพุดจะมีระบบบำบัดน้ำเสียภายในนิคมฯ แต่เนื่องจากโดยส่วนใหญ่โรงงานต่างๆ จะบำบัดน้ำเสียเอง ประกอบกับปริมาณน้ำเสียของภาคอุตสาหกรรมมีมาก ดังนั้น สภาพแหล่งน้ำธรรมชาติจึงมีความเสื่อมโทรมลงอย่างมาก ทั้งในส่วนของคุณภาพน้ำผิวดิน และคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง โดยการตรวจวัดคุณภาพน้ำผิวดินของกรมควบคุมมลพิษพบว่า ปริมาณความสกปรกในรูปอินทรีย์สาร (BOD) และปริมาณความเข้มข้นของโลหะหนัก มีค่าสูงเกินค่ามาตรฐาน โดยโลหะหนักที่พบเกินค่ามาตรฐานได้แก่ ทองแดง แมงกานีส นิเกิล สารหนู เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษาปริมาณโลหะหนักในบ่อน้ำตื้นในเขตเทศบาลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดย ดร. อาภา หวังเกียรติ สาขาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งทำการ

³ กรุงเทพมหานคร, 30 มกราคม 2550.

⁴ กรุงเทพมหานคร, 30 มกราคม 2550.

วิเคราะห์คุณภาพแหล่งน้ำใน 25 ชุมชน รวม 80 ตัวอย่าง (ตารางที่ 3) ในระหว่างวันที่ 26-27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 และ 4-5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 พบการปนเปื้อนโลหะหนักเกินค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำอุปโภค-บริโภคในชนบท ของคณะกรรมการการบริหารโครงการจัดให้น้ำสะอาดในชนบททั่วราชอาณาจักรปี 2531 (ตารางที่ 4)

- แคลเมียม มีค่าเกินมาตรฐาน 6 เท่า
- เหล็ก มีค่าเกินมาตรฐาน 151 เท่า
- แมงกานีส มีค่าเกินมาตรฐาน 34 เท่า
- ตะกั่ว มีค่าเกินมาตรฐาน 47 เท่า
- สังกะสี มีค่าเกินมาตรฐาน 10 เท่า

นอกจากนี้ยังพบว่า ในทุกตัวอย่างน้ำที่ทำการวิเคราะห์ จะมีโลหะหนักอย่างน้อย 1 ชนิด เกินค่ามาตรฐาน

ตารางที่ 3 จำนวนตัวอย่างน้ำที่ทำการวิเคราะห์ในแต่ละชุมชน

ชุมชน	จำนวน(หลังคาเรือน)	จำนวน(ประชากร)	จำนวนตัวอย่างที่ศึกษา
1. ชุมชนวัดโคกหิน	252	1128	3
2. ชุมชนห้วยโป่ง	640	3127	4
3. ชุมชนอิสลาม	171	875	6
4. ชุมชนบ้านเขาไผ่	118	830	4
5. ชุมชนมาบข่า	431	1148	4
6. ชุมชนบ้านบน	320	1215	4
7. ชุมชนมาบขลุค	253	1050	3
8. ชุมชนชากลูกหญ้า	345	1542	2
9. ชุมชนหนองหาวไฮโซม	270	1235	4
10. ชุมชนหนองแฟบ	195	825	4
11. ชุมชนตลาดห้วยโป่ง	176	795	2
12. ชุมชนวัดโสภณ	247	1088	3
13. ชุมชนคลองน้ำหนู	103	476	3
14. ชุมชนชอขร่วมพัฒนา	315	1088	3
15. ชุมชนกรอกยายชา	136	457	2
16. ชุมชนตากวน-อ่าวประดู่	169	670	4
17. ชุมชนวัดมาบตาพุด	270	1191	3
18. ชุมชนบ้านพลง	126	632	2
19. ชุมชนตลาดมาบตาพุด	190	1191	1
20. ชุมชนบ้านล่าง	275	1025	2
21. ชุมชนมาบยา	223	1080	3
22. ชุมชนสำนักกะบาก	86	320	3

ชุมชน	จำนวน(หลังคาเรือน)	จำนวน(ประชากร)	จำนวนตัวอย่างที่ศึกษา
23. ชุมชนเกาะกก – หนองแดงเม	136	473	6
24. ชุมชนหนองบัวแดง	102	670	2
25. ชุมชนหนองน้ำเย็น	115	537	3
รวม 25 ชุมชน	5,663	24,668	80

ตารางที่ 4 ปริมาณโลหะหนักของตัวอย่างน้ำจากชุมชนมาบตาพุด อ. เมือง จ. ระยอง

โลหะหนัก	จำนวนตัวอย่างที่เกินมาตรฐาน	ปริมาณ (มิลลิกรัม/ลิตร)				จำนวนเท่าที่เกินมาตรฐาน (คิดจากค่าสูงสุด)
		ค่ามาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าสูงสุด	ค่าต่ำสุด	
แคดเมียม	65	0.005	0.023	0.030	0.0030	6
เหล็ก	40	0.5	2.969	75.717	0.0139	151
แมงกานีส	29	0.3	0.610	10.301	0.0050	34
ตะกั่ว	28	0.05	0.108	2.329	0.0007	47
สังกะสี	1	5	0.762	49.237	0.0009	10

หมายเหตุ: ค่ามาตรฐานในที่นี้ คือ ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำอุปโภค-บริโภคในชนบทของคณะกรรมการการบริหารโครงการจัดให้มีน้ำสะอาดในชนบททั่วราชอาณาจักรปี 2531

ส่วนคุณภาพน้ำทะเลในบริเวณมาบตาพุด พบว่า แนวโน้มของคุณภาพน้ำทะเลในบริเวณนี้มีความเสื่อมโทรมลง ซึ่งจะก่อให้เกิดการสะสมโลหะหนักในสัตว์น้ำ หอย และปลา รวมถึงการเกิดปัญหาแพลงก์ตอนบูมด้วย

ทั้งนี้ ยังไม่นับรวมถึงปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง บริเวณหาดหนองแฟบ และหาดตากวน อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพของชายฝั่ง เช่น การถมทะเลเพื่อเป็นพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม และการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก ทำให้ชายฝั่งระยะทางเกือบ 5 กิโลเมตร ถูกกัดเซาะในอัตรา 5-10 เมตรต่อปี⁵ โดยที่ผ่านมามีพื้นที่ชายฝั่งได้หายไปแล้วประมาณ 35-60 เมตร จนแทบไม่เหลือสภาพชายหาดให้เห็นในปัจจุบัน และถือเป็นพื้นที่ที่มีการกัดเซาะชายฝั่งที่วิกฤตที่สุดแห่งหนึ่งของไทย

ข้อมูลทั้งด้านมลพิษทางอากาศและด้านมลพิษทางน้ำบ่งชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมที่มาบตาพุดได้สร้างรอยบอบซ้ำให้กับสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก

⁵ พิษญา อนันตวงศ์ และเดชรัตน์ สุขกำเนิด, *ชีพจรภาคตะวันออก* (นนทบุรี: แผนงานวิจัยและพัฒนา นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพและระบบการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2547), 2-24.

มลพิษจากกากของเสียอันตราย

สถานที่รับกำจัดกากของเสียอันตรายในพื้นที่มาบตาพุดมีอยู่ไม่เพียงพอ ทำให้ต้องขนส่งไปกำจัดในพื้นที่อื่นซึ่งห่างไกลจากพื้นที่มาบตาพุด ส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายสูง ประกอบกับการที่ยังไม่มีระบบการบันทึกและการเปิดเผยข้อมูลทั้งระบบ ตั้งแต่ปริมาณการใช้สารอันตราย การเกิดของเสียอันตราย การขนส่ง ไปจนกระทั่งการกำจัด ทำให้การขนส่งยังไม่เข้มงวดและรัดกุม นำไปสู่กรณีการลักลอบทิ้งกากของเสียอันตรายในพื้นที่สาธารณะ ตัวอย่างเช่น กรณีที่ ต.สุรศักดิ์ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี, กรณีที่บริเวณกลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา, หรือกรณีที่ ต.บ้านใหม่ อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการลักลอบทิ้งกากของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมในแหล่งชุมชนต่างๆ รอบพื้นที่มาบตาพุด ส่งผลให้เกิดกลิ่นเหม็นรบกวนและมีการปนเปื้อนในดินและแหล่งน้ำในบริเวณใกล้เคียงโดยรอบ ชาวบ้านจำนวนหนึ่งเกิดอาการคันตามร่างกายหลังจากใช้น้ำที่สูบมาจากบริเวณใกล้กับที่มีการทิ้งสารพิษ⁶

สำหรับขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองมาบตาพุด และนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง ก็ประสบปัญหาที่มีพื้นที่ฝังกลบไม่เพียงพอกับปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น โดยในปี 2548 มีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 127 ตัน/วัน แต่สามารถรองรับมูลฝอยได้ประมาณ 70 ตัน/วันเท่านั้น และคาดว่าพื้นที่จะรองรับขยะมูลฝอยได้อีกเพียง 1 ปี

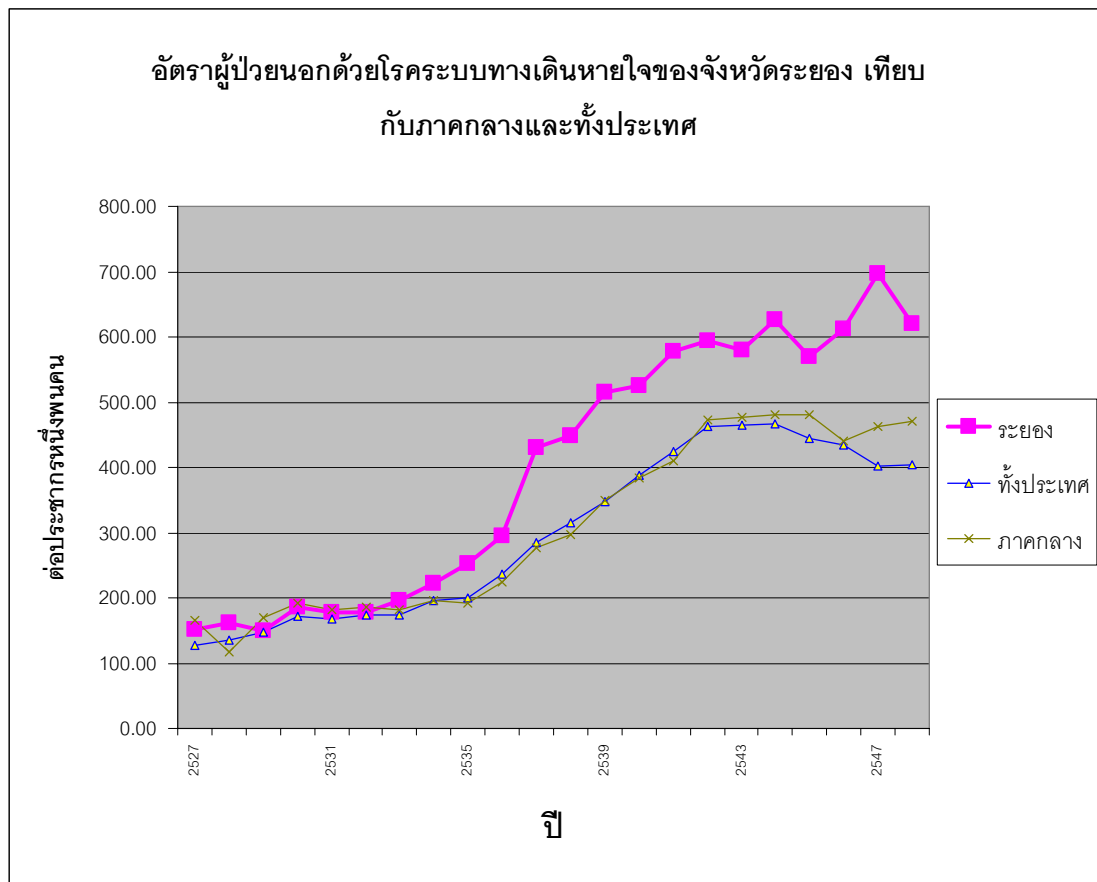
ผลกระทบทางสุขภาพ

ผลต่อเนื่องจากภาวะมลพิษที่สะสมคือ ผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ซึ่งผลที่เกิดขึ้นมีทั้งผลที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลัน เช่น การเพิ่มขึ้นของการเจ็บป่วยของประชาชนด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ (รูปที่ 1) และโรคทางผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง อันเนื่องมาจากการสัมผัสมลพิษ และผลกระทบที่ใช้เวลาระยะหนึ่งก่อนแสดงอาการเช่น มะเร็ง

จากสถิติของอัตราผู้ป่วยนอกด้วยโรคระบบทางเดินหายใจของจังหวัดระยอง เมื่อเทียบกับของภาคกลางและทั้งประเทศ ระหว่างปีพ.ศ.2527 – พ.ศ.2548 (รูปที่ 1) พบว่า ในช่วงแรกเริ่มของการพัฒนา อัตราผู้ป่วยนอกด้วยโรคดังกล่าวในจังหวัดระยองค่อนข้างใกล้เคียงกับ หรือสูงกว่าอัตราของทั้งประเทศอยู่เพียงเล็กน้อย จนกระทั่งอุตสาหกรรมเริ่มขยายตัว จึงพบว่านับตั้งแต่ปีพ.ศ.2535 เป็นต้นมา อัตราของผู้ป่วยในจังหวัดระยองได้เพิ่มสูงกว่าอัตราผู้ป่วยของทั้งประเทศและของภาคกลางเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในปีพ.ศ.2547 อัตราผู้ป่วยนอกด้วยโรคระบบทางเดินหายใจของจังหวัดระยองได้เพิ่มขึ้นเป็น 696.09 คนต่อประชากรหนึ่งพันคน ในขณะที่อัตราของทั้งประเทศได้ลดลงอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2544

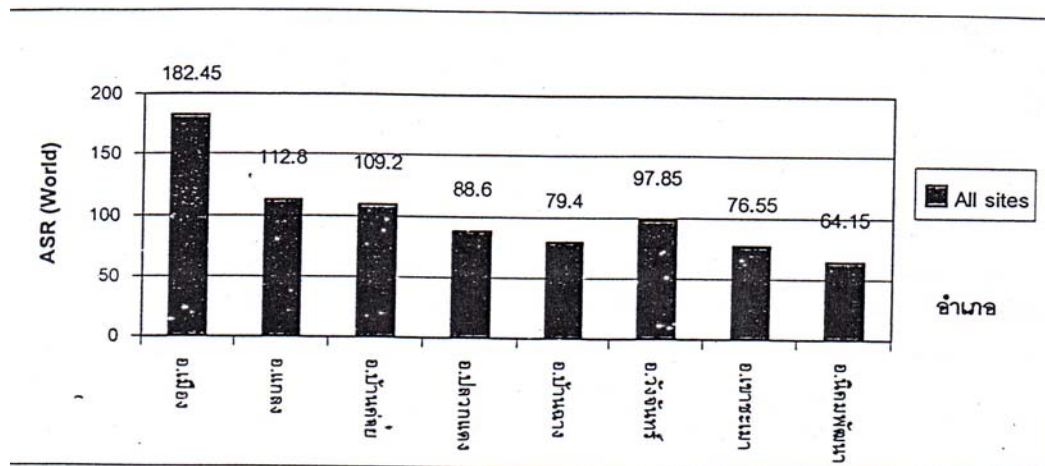
⁶ ฐานเศรษฐกิจ, 4 -7 กุมภาพันธ์ 2550.

รูปที่ 1 อัตราผู้ป่วยนอกด้วยโรกระบบทางเดินหายใจของจังหวัดระยอง เทียบกับภาคกลางและ
ทั้งประเทศ

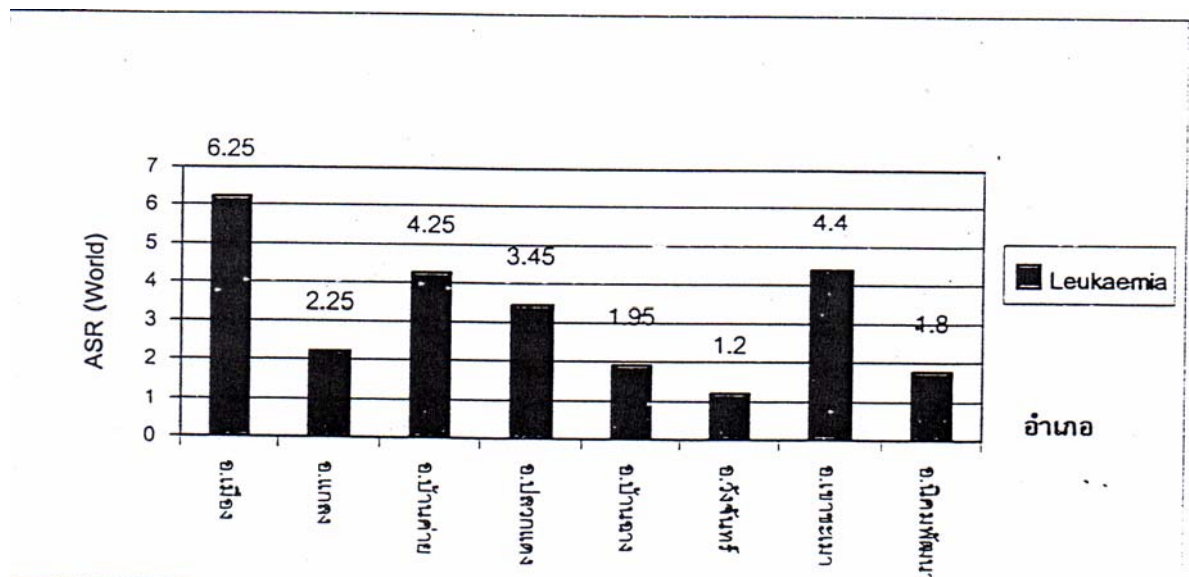

ในส่วนของอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็ง จากการศึกษาของสถาบันมะเร็งแห่งชาติใน
โครงการศึกษาระบาดวิทยาของโรคมะเร็งในประเทศไทย ในปีพ.ศ.2540 – พ.ศ.2544 พบว่า สถิติการ
เกิดโรคมะเร็งทุกชนิด และโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว (Leukemia) ที่ปรับค่าอายุของอำเภอเมือง ระยอง
(ซึ่งเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด) เท่ากับ 182.45 และ 6.25 ต่อประชากรแสนคน
ตามลำดับ ซึ่งถือเป็นสถิติที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอำเภออื่นๆ ในจังหวัดระยอง (รูปที่ 2 และรูปที่
3) โดยในกรณีของโรคมะเร็งทุกชนิด สถิติการเกิดโรคมะเร็งของอำเภอเมืองสูงกว่าอำเภอนิคมพัฒนา
ถึง 3 เท่า ส่วนในกรณีของโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว สถิติการเกิดโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวของอำเภอเมือง
จะสูงกว่าอำเภอวังจันทร์ถึง 5 เท่า ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งในการเกิดโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว คือ
การได้รับสาร Benzene เป็นต้น

รูปที่ 2 สถิติการเกิดโรคมะเร็ง (All Sites Cancer) ในจังหวัดระยอง

รูปที่ 3 สถิติการเกิดมะเร็งเม็ดเลือดขาว (Leukemia) ในจังหวัดระยอง

หมายเหตุ: สถิติเฉลี่ยรวมทั้งหญิงและชายต่อประชากร 100,000 คน

ที่มา: โครงการศึกษาระบาดวิทยาโรคมะเร็งในประเทศไทยของจังหวัดระยอง ปี 2540-2544
โดยสถาบันมะเร็งแห่งชาติ

หากวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตราผู้ป่วยนอกโรคเนื้องอกและมะเร็งของจังหวัดระยองในช่วงปี พ.ศ. 2540 – พ.ศ.2548 จะพบว่า อัตราผู้ป่วยนอกโรคเนื้องอกและมะเร็งของจังหวัดระยองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 444.3 คนต่อประชากรแสนคนในปีพ.ศ.2540 เป็น 1,263.5 คนต่อประชากรแสนคนในปี พ.ศ. 2548 หรือเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าตัว ภายในเวลาเพียง 8 ปี

เช่นเดียวกับอัตราผู้ป่วยนอกอันเนื่องมาจากรูปร่างผิดปกติแต่กำเนิด การพิจารณาชนิดรูปแต่กำเนิดและโครโมโซมผิดปกติ ในจังหวัดระยอง ก็เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จากเดิมที่มีอัตราผู้ป่วยนอกในปีพ.ศ. 2540 เท่ากับ 48.2 คนต่อประชากรแสนคน เพิ่มขึ้นเป็น 163.8 คนต่อประชากรแสนคนในปี พ.ศ. 2548 หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า 3 เท่าในระยะ 8 ปี ซึ่งการเพิ่มขึ้นของอาการรูปร่างผิดปกติแต่กำเนิด การพิจารณาชนิดรูปแต่กำเนิดและโครโมโซมผิดปกติมีความสัมพันธ์กับการได้รับมลสารประเภท สารอินทรีย์ระเหยเช่นกัน

นอกเหนือจากผลกระทบทางสุขภาพจากมลพิษสิ่งแวดล้อมแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ก็มีผลทางลบต่อสุขภาพของประชาชนอย่างรุนแรงเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า อัตราผู้ป่วยด้วยโรคภาวะแปรปรวนทางจิตในจังหวัดระยองได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่น โรคหนองใน พบว่า จังหวัดระยองมีอัตราผู้ป่วยด้วยโรคนี้ 30.10 คนต่อประชากรแสนคน ซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่มีผู้ป่วยมากเป็นอันดับ 3 ของทั้งประเทศ และมากกว่าค่าเฉลี่ยของทั้งประเทศประมาณ 4 เท่า ยิ่งไปกว่านั้น รายงานสถิติโรคในระบบเฝ้าระวังโรคพบว่า อัตราการฆ่าตัวตายในจังหวัดระยองมีอัตรา 72.17 คนต่อประชากรแสนคน ซึ่งเป็นอัตราที่สูงที่สุดในประเทศไทย และสูงกว่าอัตราเฉลี่ยของทั้งประเทศถึง 11 เท่า⁷

นอกจากการเจ็บป่วยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รอบนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด รายงานการตรวจสุขภาพคนงานของสาธารณสุขจังหวัดระยองยังระบุว่า โรงงานที่เกี่ยวข้องสารเคมีอันตราย พบคนงานที่มีอาการผิดปกติจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น⁸

- โรงงาน พีที ปิโตรเคมีคอล มีคนงานที่เกี่ยวข้องกับสารเคมี 161 คน ผิดปกติ 89 คน
- โรงงานไทยพลาสติกส์ และเคมีภัณฑ์ จำกัด มีคนงานที่เกี่ยวข้อง 237 คน ผิดปกติ 88 คน
- โรงงาน บริษัทอะโรเมติกส์ ประเทศไทยจำกัด มีคนงานที่เกี่ยวข้อง 220 คน ผิดปกติ 150 คน

นอกจากนี้ ในการลงตรวจพื้นที่ของนายผดุงศักดิ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา อธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2550 พบว่า ในจำนวนโรงงานในนิคมฯ ทั้งหมด 65 โรงงาน มีสถานประกอบการที่มีความเสี่ยง 20 แห่ง ลูกจ้างที่มีความเสี่ยง 2,461 คน และพบลูกจ้างที่มีอาการผิดปกติแล้วจำนวน 483 คนหรือ 19 % โดยต้องประสานให้แพทย์อาชีวอนามัยเข้ามาดูแล⁹

ดังนั้น จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่มาบตาพุดได้สร้างความเดือดร้อนต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ จนส่งผลให้สุขภาพทรุดโทรมลง

⁷ ศูนย์ข้อมูลอุบัติเหตุ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข, 2549.

⁸ *กรุงเทพธุรกิจ*, 30 มกราคม 2550.

⁹ *กรุงเทพธุรกิจ*, 26 มกราคม 2550.

นโยบายการขยายปิโตรเคมีระยะที่ 3

แผนการพัฒนากิจการปิโตรเคมีระยะที่ 3 (พ.ศ.2547 – พ.ศ.2561) เป็นส่วนหนึ่งของ แผนยุทธศาสตร์พลังงานเพื่อการแข่งขันของประเทศไทย ในยุครัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เพื่อ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับก๊าซธรรมชาติ และเพิ่มการส่งออกปิโตรเคมี โดยจะเป็นการลงทุนแบบครบ วงจร ตั้งแต่อุตสาหกรรมปิโตรเคมีขั้นต้น ขั้นกลาง และขั้นปลาย โดยในเบื้องต้น พื้นที่ทางเลือก สำหรับการลงทุนตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ประกอบด้วย¹⁰

- A1 – A4 มาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียง
- B1 ตอนเหนือของจังหวัดระยอง ซึ่งอยู่ระหว่างการร่างกฎหมายที่จะไม่ให้สร้าง โรงงานเพิ่มเติม เนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งน้ำ คือ อ่างหนองปลาไหล และอ่างดอกกราย
- B2 ตอนเหนือของจังหวัดชลบุรีประมาณ 20 กิโลเมตร ซึ่งยังเป็นพื้นที่การเกษตร
- B3 จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดราชบุรี ซึ่งยังขาดความ พร้อมหลายด้าน เช่น ท่าเรือ และแหล่งน้ำ
- B4 อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งยังมีปัญหาเรื่องขาดแหล่งน้ำ
- B5 อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีโอกาสในการพัฒนากิจการปิโตรเคมี แต่ต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มเติมตามแผนยุทธศาสตร์พลังงาน

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาเลือกพื้นที่ คือ ความพร้อมในด้านสาธารณูปโภคและ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ที่ดิน ท่าเรือ แหล่งน้ำ ระบบไฟฟ้า การขนส่ง และแหล่งพลังงานที่มีในพื้นที่ ซึ่ง ปรากฏว่า พื้นที่มาบตาพุดและบริเวณใกล้เคียงมีศักยภาพสูงสุดในทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ ทางเลือกอื่นๆ แต่เมื่อผลการพิจารณาออกมาเป็นเช่นนี้ ก็ยังเป็นการชี้ชัดว่า รัฐบาลชุดต่างๆในอดีต ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อมิติด้านผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ที่มาจากการ พัฒนากิจการปิโตรเคมี

ในรายละเอียดของแผนการพัฒนากิจการปิโตรเคมีระยะที่ 3 มีความต้องการพื้นที่ สำหรับสร้างโรงงานใหม่อีกประมาณ 3,000 ไร่ ต้องการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 350 เมกะวัตต์ และจำเป็นต้องใช้น้ำเพิ่มขึ้นอีก 42.2 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี โดยคาดว่าจะมีการจ้างงานเพิ่มขึ้นอีก 5,600 อัตรา

¹⁰ เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง, *นโยบายของรัฐบาลกับการขยายอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่ 3 และอนาคตของมาบตาพุด* เอกสารนำเสนอในการเสวนาเรื่อง สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และสิทธิของชาวมาบตาพุดในยุคเศรษฐกิจพอเพียง 18 ธันวาคม 2549.

ปัจจุบันนี้ ฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องกำลังเตรียมพร้อมสำหรับการขยายอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ระยะที่สาม เช่น ภาครัฐมีการเตรียมความพร้อมในการถมทะเลเพิ่มขึ้นอีก 1,450 ไร่ รวมถึงการขยาย ทำเรื่อน้ำลึกมาบตาพุด ทางบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มีแผนจะสร้างโรงงานแยกก๊าซหน่วยที่ 6 ขนาดกำลังการผลิต 1,000 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน พร้อมกับร่วมมือกับบริษัทปิโตรเคมีแห่งชาติ จำกัด (มหาชน) ในการดำเนินโครงการเอทิลีนแครกเกอร์ขนาด 410,000 ตันต่อปี และโรงงานผลิตเม็ด พลาสติกโพลีเอทิลีนความหนาแน่นต่ำขนาด 300,000 ตันต่อปี

ส่วนบริษัท อะโรมาติกส์ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) ก็มีแผนก่อสร้างโรงอะโรมาติกส์แห่ง ที่สอง โดยมีกำลังการผลิตพาราไซลีน 600,000 ตันต่อปี และเบนซีน 300,000 ตันต่อปี และบริษัทไทย โอเลฟินส์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นบริษัทในเครือ ปตท. ก็มีแผนขยายกำลังการผลิตโพรพิลีน โพรเพน และ Mix C4 อีกประมาณ 40,000 20,000 และ 6,600 ตันต่อปี ตามลำดับ

โครงการต่างๆ เหล่านี้ มีการดำเนินการคืบหน้าเป็นลำดับ โดยในขณะนี้ มีโครงการซึ่งอยู่ ระหว่างการขออนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (อีไอเอ) รวม 10 โครงการ ประกอบด้วย โครงการประเภทปิโตรเคมี 6 โครงการ โครงการโรงไฟฟ้า 2 โครงการ โรงเหล็ก 1 โครงการ และการขยายนิคมอุตสาหกรรมอีก 1 โครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้¹¹

- 1) โครงการโรงแยกก๊าซ หน่วยที่ 6 บริษัทปตท.จำกัด (มหาชน)
- 2) โครงการโรงงานผลิตอีพอกซีเรซิน (ส่วนขยาย) นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ของบริษัท อิติตยา เบอร์ล่า เคมีคัลส์ ประเทศไทย จำกัด (อีพอกซี ดีวีชั่น)
- 3) โครงการโรงงานผลิตพีวีซี (ส่วนขยาย)ท่าบมมาบตาพุด ของบริษัทเอเพ็ค ปิโตรเคมีคอล จำกัด
- 4) โครงการโรงแยกคอนเดนเสท นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ของบริษัทเคมีภัณฑ์ซีเมนต์ไทย จำกัด
- 5) โครงการขยายกำลังการผลิตโพลีเอทิลีน นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ของบริษัทสยามโพลี เอทิลีน จำกัด
- 6) โครงการขยายกำลังการผลิตโพลีคาร์บอเนต ของโรงงานที่ 2 นิคมอุตสาหกรรมผาแดง ของบริษัทไทยโพลีคาร์บอเนต จำกัด
- 7) โครงการศูนย์สาธารณูปการกลาง แห่งที่ 2 ของบริษัทพีทีพี ยูทิลิตี้ จำกัด
- 8) โครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนร่วมและไอน้ำ ของบริษัทโกลว์ พลังงาน จำกัด (มหาชน)
- 9) โครงการโรงงานเหล็กโครงสร้างรูปพรรณ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ของบริษัทเหล็ก สยามยามาโตะ จำกัด
- 10) โครงการนิคมอุตสาหกรรมเอเชีย (ส่วนขยาย) ของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

¹¹ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อมูล ณ วันที่ 12 มกราคม 2550.

โครงการลำดับที่สิบในส่วนของนิคมอุตสาหกรรมเอเชีย ตั้งอยู่บริเวณรอยต่อระหว่าง อำเภอ บ้างฉางกับเทศบาลเมืองมาบตาพุด ซึ่งกำลังเดินทางขยายอุตสาหกรรมปิโตรเคมีบนพื้นที่กว่า 2,500 ไร่ ท่ามกลางเสียงคัดค้านของประชาชนในอำเภอบ้านฉาง เนื่องจาก ตามผังเมืองเดิม พื้นที่ดังกล่าว เคยเป็นพื้นที่สีเหลืองเพื่อการพักอาศัย แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนเป็นพื้นที่สีม่วงเข้มสำหรับเขต อุตสาหกรรม ส่งผลให้ประชาชนมีความห่วงกังวลว่า ภาวะมลพิษจะขยายวงจากมาบตาพุดมาสู่อำเภอ บ้านฉางในที่สุด

เป็นที่คาดกันว่า หากมีการเดินทางตามแผนพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่สาม ก็จะมี ผลให้โรงงานปิโตรเคมีในพื้นที่มาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียง เพิ่มจำนวนขึ้นอีกกว่าเท่าตัว และแน่นอน ที่สุดว่า ภาวะมลพิษในพื้นที่มาบตาพุดก็ต้องเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว

การเพิ่มขึ้นของโรงไฟฟ้า

แผนพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ดังเช่น แผนอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่ 3 ย่อมส่งผล ต่อเนื่องให้เกิดการก่อสร้างโรงไฟฟ้าใหม่ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการใช้ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่า จังหวัดระยองในทุกวันนี้ จะมีโรงไฟฟ้าอยู่เป็นจำนวนมากแล้ว ทั้งโรงไฟฟ้าถ่านหินของบริษัทบีแอลซี พี ขนาด 1,346 เมกะวัตต์ และโรงไฟฟ้าก๊าซธรรมชาติของบริษัทผลิตไฟฟ้า ซึ่งมีกำลังการผลิต 1,232 เมกะวัตต์ รวมทั้งโรงไฟฟ้าถ่านหินของบริษัทโกลว์ และผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนขนาดเล็ก (Small Power Producer หรือ SPP) อื่นๆ อีกเป็นจำนวนมากที่ผลิตไฟฟ้าเพื่อใช้ภายในนิคมอุตสาหกรรมเป็นหลัก

โรงไฟฟ้าเหล่านี้มีการปล่อยมลพิษเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มลพิษทางอากาศจาก โรงไฟฟ้าถ่านหินขนาดใหญ่ ซึ่งจากข้อมูลเบื้องต้นของการศึกษาศักยภาพการรองรับมลพิษทาง อากาศบริเวณพื้นที่มาบตาพุดโดยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ พบว่า อัตราการปลดปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์สูงสุดของโรงไฟฟ้าถ่านหินบีแอลซีพี มีค่าสูงถึง ประมาณ 1,000 กรัมต่อวินาที หรือมีสัดส่วนประมาณครึ่งหนึ่งของการปลดปล่อยทั้งหมดในพื้นที่มาบ ตาพุด ในส่วนของโรงไฟฟ้าถ่านหินโกลว์ (หรือโรงไฟฟ้าโคโค) ก็มีสัดส่วนสูงประมาณร้อยละ 10 ของ การปลดปล่อยทั้งหมด

สำหรับกรณีก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจนก็เช่นเดียวกัน โรงไฟฟ้าถ่านหินบีแอลซีพี มีอัตราการ ปลดปล่อยสูงสุดถึงประมาณ 680 กรัมต่อวินาที หรือคิดเป็นสัดส่วนประมาณหนึ่งในสามของการ ปลดปล่อยทั้งหมดในพื้นที่ ส่วนโรงไฟฟ้าถ่านหินโกลว์ มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 10 ทั้งนี้โรงไฟฟ้า ก๊าซธรรมชาติ ก็มีอัตราการปลดปล่อยก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจนสูงเช่นเดียวกัน โดยโรงไฟฟ้าของ บริษัท ผลิตไฟฟ้า มีการปลดปล่อยประมาณ 458 กรัมต่อวินาที หรือร้อยละ 21 ของการปลดปล่อย ทั้งหมด¹²

¹² บทสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการศึกษาศักยภาพการรองรับมลพิษทางอากาศ บริเวณพื้นที่มาบตาพุด โดย สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคณะ (กรุงเทพฯ: กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549)

ในปัจจุบัน บริษัทผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนหลายราย ได้วางแผนสร้างโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ในพื้นที่
มาบตาพุดเพิ่มเติมอีกไม่ต่ำกว่า 1,000 เมกะวัตต์ โดยเฉพาะโรงไฟฟ้าถ่านหิน สำหรับการเปิดประมูล
รับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนขนาดใหญ่รอบใหม่ เนื่องจากความพร้อมของท่าเรือน้ำลึกและ
โครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ซึ่งหากมีการดำเนินการจริง ก็จะช่วยเพิ่มภาวะมลพิษและภัยคุกคามสุขภาพที่
ส่งผลกระทบอยู่แล้วในปัจจุบันนี้ให้รุนแรงมากยิ่งขึ้นอีก

ส่วนที่สอง

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการปัญหาผลกระทบ

เขตควบคุมมลพิษคือ จุดเริ่มต้นที่จำเป็น

ไม่มีประชาชนในพื้นที่คนใดที่ต้องการการพัฒนาที่สุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง ประชาชนในพื้นที่ที่ทราบว่า อุตสาหกรรมในพื้นที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดระยอง และต่อประเทศเพียงใด ดังนั้น ประชาชนจึงไม่มีการเรียกร้องให้อุตสาหกรรมต่างๆ ที่มีอยู่เลิกดำเนินกิจการ ถ้าไม่ก่อให้เกิดมลพิษและภาวะความเจ็บไข้ได้ป่วยจนสุดที่จะทนทนได้จริงๆ

แต่แนวคิดที่จะขยายอุตสาหกรรมซึ่งก่อให้เกิดมลพิษเพิ่มขึ้นมาอีกในพื้นที่ ในขณะที่มลพิษในปัจจุบันก็เกินกว่าค่ามาตรฐาน และสร้างผลกระทบต่อสุขภาพชัดเจนอยู่แล้ว ก็เป็นสิ่งที่ยากจะยอมรับได้เช่นกัน

ทางออกที่เหมาะสม สำหรับการพัฒนาที่พอประมาณ และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น คือ การแก้ไขและควบคุมปัญหามลพิษ และลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ มิใช่การขยายอุตสาหกรรมที่ก่อผลเสียร้ายแรงโดยไม่มีจุดสิ้นสุด

การประกาศเขตควบคุมมลพิษเป็นอำนาจของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ที่จะประกาศให้ท้องถิ่นใดที่ “มีปัญหามลพิษ ซึ่งมีแนวโน้มจะร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม” เป็นเขตควบคุมมลพิษ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 ทั้งนี้ เพื่อดำเนินการควบคุม ลด และขจัดมลพิษในพื้นที่ดังกล่าว

การประกาศเขตควบคุมมลพิษจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของทางออกดังกล่าว เพราะการประกาศเขตควบคุมมลพิษจะช่วยให้ภาคส่วนต่างๆ ของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้มีกลไกในการทำงานร่วมกัน เพื่อช่วยกันควบคุมและลดมลพิษภายในพื้นที่ โดยมีการจัดทำแผนดำเนินการและมีเป้าหมายการดำเนินการร่วมกันอย่างชัดเจน

และเมื่อมีการประกาศเขตควบคุมมลพิษแล้ว การแก้ปัญหามลภาวะจะเป็นไปอย่างมีระบบและมีเป้าหมายมากขึ้น ขณะเดียวกัน ภาคส่วนต่างๆ ก็จำเป็นต้องแก้ไขปัญหาคือเป็นผลกระทบทางสุขภาพ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยเช่นกัน โดยควรมีการจัดทำแผนปฏิบัติการในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้ภาวะความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ได้บรรเทาลง

สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การประกาศเขตควบคุมมลพิษมิใช่การห้ามมิให้มีการขยายโรงงานอุตสาหกรรมใดๆ ในพื้นที่ แต่การขยายอุตสาหกรรมใดๆ ในอนาคตจะต้องผ่านการพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างถี่ถ้วน เพื่อมิให้เกิดปัญหาดังที่กล่าวมา

การประกาศเขตควบคุมมลพิษจึงเป็นหนทางแห่งความพอประมาณ ที่พยายามจัดสมดุลระหว่างการพัฒนาอุตสาหกรรมและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ มิให้สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง และมีให้มีการเบียดเบียนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจนเกินควร

ขอบเขตและอำนาจจากการประกาศเขตควบคุมมลพิษ

การประกาศเขตควบคุมมลพิษ เป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยในมาตรา 59 ระบุว่า “ในกรณีที่ปรากฏว่า ท้องที่ใดมีปัญหามลพิษ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้ท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมมลพิษ เพื่อดำเนินการควบคุม ลด และขจัดมลพิษได้”

เมื่อประกาศพื้นที่ใดเป็นเขตควบคุมมลพิษแล้ว การดำเนินการเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหา มลพิษ ตามกฎหมายดังกล่าว สามารถแบ่งได้เป็น 4 ส่วนที่สำคัญ ดังนี้ (ดูรายละเอียดมาตราต่างๆ ในกฎหมายได้ในภาคผนวกที่ 1)

ส่วนที่หนึ่ง การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษ โดยเจ้าพนักงานท้องถิ่นในท้องที่ ซึ่งในกรณีนี้ได้แก่ เทศบาลเมืองมาบตาพุด โดยได้รับการแนะนำและช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ของกรมควบคุมมลพิษ หรือเจ้าหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมในหน่วยงานอื่นๆ เพื่อเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและรวมไว้ในแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของจังหวัด (มาตรา 60)

ขั้นตอนของการจัดทำแผนปฏิบัติการ จะประกอบด้วย การสำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดมลพิษต่างๆ (มาตรา 60 (1)) และจัดทำเป็นบัญชีรายละเอียดเกี่ยวกับจำนวน ประเภท และขนาดของแหล่งกำเนิดมลพิษเหล่านี้ (มาตรา 60 (2))

หลังจากนั้น จึงทำการศึกษา วิเคราะห์ และประเมินสถานภาพมลพิษ ขอบเขตความรุนแรงของปัญหา และผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดมาตรการต่างๆ ที่จำเป็นและเหมาะสมในการลดและขจัดมลพิษ (มาตรา 60 (3))

ทั้งนี้ มีการกำหนดให้ก่อสร้างหรือดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสียรวม หรือระบบกำจัดของเสียรวมของทางราชการ ที่จำเป็นสำหรับการแก้ไขปัญหามลพิษด้วย (มาตรา 61)

ส่วนที่สอง ผู้ว่าราชการจังหวัด สามารถกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด ในเขตควบคุมมลพิษให้สูงกว่ามาตรฐานซึ่งบังคับใช้อยู่โดยทั่วไปได้ ตัวอย่างเช่น มาตรฐานการระบายมลสารทางอากาศหรือมาตรฐานน้ำทิ้งของโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น (มาตรา 58)

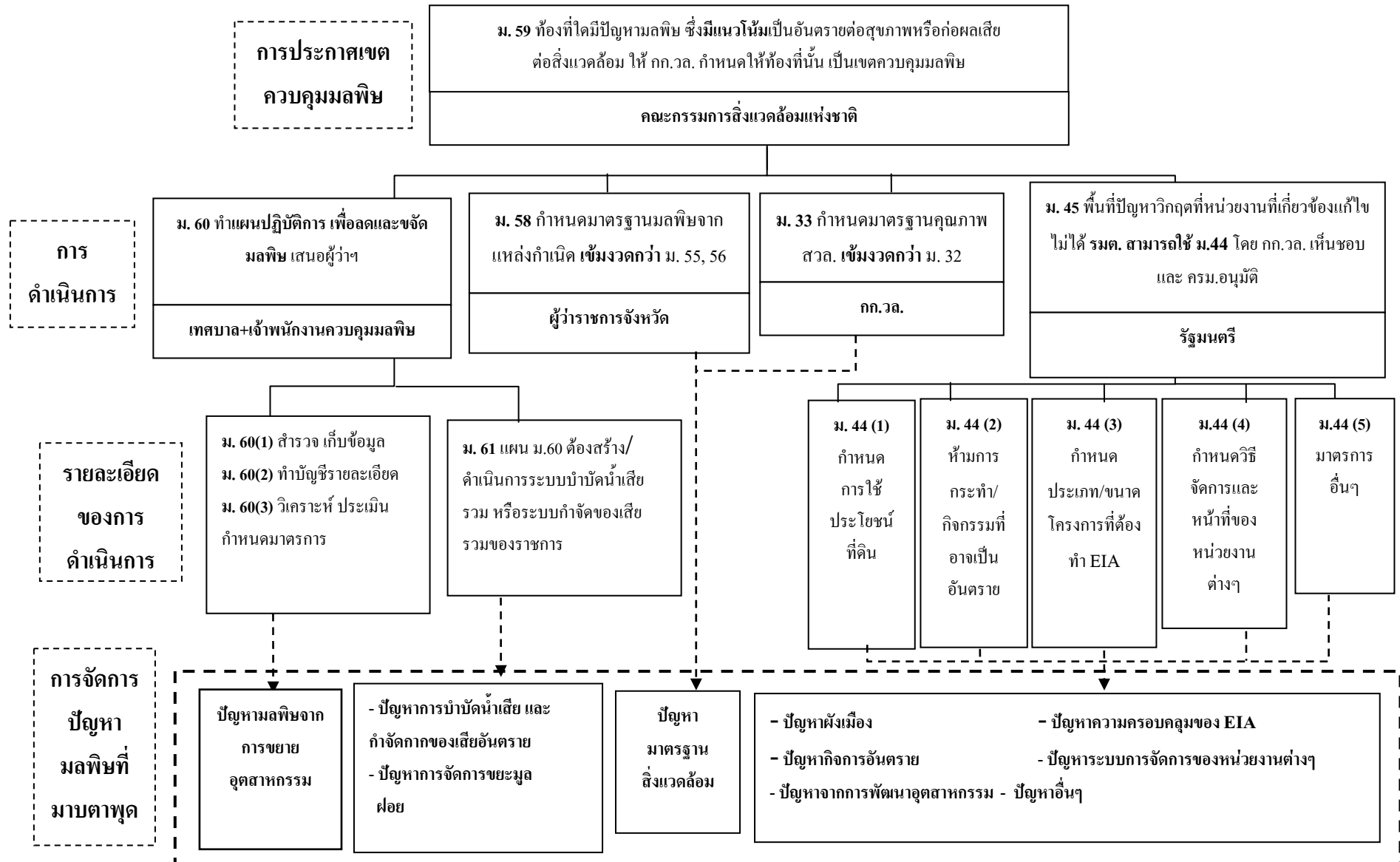
ส่วนที่สาม คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้แก่ คุณภาพน้ำ อากาศ เสียง และเรื่องอื่นๆ สำหรับเขตควบคุมมลพิษให้สูงกว่ามาตรฐานที่บังคับใช้อยู่โดยทั่วไปได้ (มาตรา 32 และ 33)

ส่วนที่สี่ หากปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเขตควบคุมมลพิษ มีความรุนแรงเข้าขั้นวิกฤตซึ่งจำเป็นต้องแก้ไขทันที และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจหรือไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ รัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติฯ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ สามารถขออนุมัติจากคณะรัฐมนตรี ในการใช้มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้ ดังนี้ (มาตรา 44 และ 45)

- 1) กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน
- 2) ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใดๆ ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบ
- 3) กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการ ให้ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)
- 4) กำหนดวิธีการจัดการ รวมทั้งขอบเขต หน้าที่ และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน
- 5) กำหนดมาตรการอื่นๆ ที่เห็นสมควรและเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่

รายละเอียดของขอบเขตและอำนาจในการดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษ จากการประกาศเขตควบคุมมลพิษ แสดงไว้ในแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 ขอบเขตและอำนาจในการแก้ปัญหามลพิษ หากมีการประกาศเขตควบคุมมลพิษ ตาม พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อมฯ พ.ศ. 2535
กรณีพื้นที่อุตสาหกรรมในอำเภอเมือง และอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง

ความจำเป็นของการประกาศเขตควบคุมมลพิษเพื่อแก้ไขปัญหาที่มาจากตาดุด

หากมีการประกาศให้พื้นที่มาจากตาดุดเป็นเขตควบคุมมลพิษ ขอบเขตอำนาจหน้าที่และการดำเนินงานของส่วนราชการทั้ง 4 ส่วนดังกล่าว สามารถมีบทบาทที่สำคัญในการแก้ไขปัญหามลพิษและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ได้ โดยแผนปฏิบัติการเพื่อลดและจัดมลพิษ ซึ่งรับผิดชอบโดยหน่วยงานท้องถิ่น ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้มีการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา และกำหนดมาตรการในการแก้ไขและป้องกันปัญหาผลกระทบจากมลพิษต่างๆ เรื่อง โดยมีลักษณะผสมผสานและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาสารอินทรีย์ระเหยซึ่งเป็นสารก่อมะเร็งและประเทศไทยยังไม่มีข้อกำหนดมาตรฐานแต่อย่างใด รวมทั้งการปนเปื้อนโลหะหนักในบ่อน้ำของชุมชนต่างๆ และปัญหาโรคมะเร็ง เนื้องอก และโรคทางเดินหายใจที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก

การดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสียรวมของทางราชการ จะช่วยแก้ปัญหามลพิษทางน้ำ โดยเฉพาะน้ำทะเลชายฝั่ง ซึ่งคุณภาพน้ำมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง โดยในปัจจุบันโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีระบบบำบัดน้ำเสียเอง จึงมีโรงงานที่ส่งน้ำเสียเข้าระบบบำบัดน้ำเสียกลางของการนิคมฯ เพียง 6 โรงงาน จากจำนวนทั้งหมดประมาณ 60 โรงงาน

ในส่วนของระบบกำจัดของเสียรวมของทางราชการ ก็จะช่วยลดปัญหาขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายได้ ซึ่งในปัจจุบันมีพื้นที่ฝังกลบไม่เพียงพอกับปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น โดยในปี 2548 มีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 127 ตัน/วัน แต่สามารถรองรับมูลฝอยได้ประมาณ 70 ตัน/วันเท่านั้น ส่วนสถานที่รับกำจัดกากของเสียอันตรายก็ยังมีอยู่ไม่เพียงพอ จึงต้องมีการขนส่งไปกำจัดเป็นระยะทางไกล ทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูง ประกอบกับระบบการขนส่งของเสียอันตรายที่ยังไม่รัดกุมและเข้มงวดเพียงพอ จึงนำมาสู่กรณีปัญหาการลักลอบทิ้งของเสียอันตรายในพื้นที่สาธารณะ ดังเช่น กรณีที่ ต.สุรศักดิ์ อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี, กรณีที่บริเวณกลางดง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา, หรือกรณีที่ ต.บ้านใหม่ อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี เป็นต้น

นอกจากนี้ หากมีการพัฒนาระบบจัดการของเสียอันตรายให้รอบด้านและครอบคลุมตั้งแต่การใช้สารอันตราย การเกิดของเสีย จนกระทั่งการขนส่งและการกำจัดของเสียอันตราย ก็จะแก้ปัญหาทั้งระบบ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีระบบการบันทึกข้อมูลเหล่านี้ตามที่เกิดขึ้นจริง จึงต้องใช้ข้อมูลประมาณการเท่านั้น

ประเด็นที่มีความสำคัญอย่างมากคือ อำนาจในการกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมเฉพาะในพื้นที่เขตควบคุมมลพิษ ให้เข้มงวดกว่ามาตรฐานที่บังคับใช้อยู่โดยทั่วไป โดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นผู้ใช้อำนาจกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ส่วนผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ใช้อำนาจกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมของแหล่งกำเนิดมลพิษ อันจะเป็นมาตรการที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหามลพิษและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน

ทั้งนี้หากมีปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ ในการแก้ไขปัญหามลพิษ รัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ ก็สามารถผลักดันให้มีการดำเนินมาตรการใดๆ เพิ่มเติมเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษให้ได้ ซึ่งตัวอย่างของมาตรการได้แก่ การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน, ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใดๆ ที่อาจเป็นอันตราย, กำหนดประเภทและขนาดโครงการที่ต้องจัดทำรายงาน EIA, รวมทั้งกำหนดวิธีการจัดการขอบเขต หน้าที่ และความรับผิดชอบของหน่วยงานต่างๆ ได้

ดังนั้น หากเปรียบเทียบบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขปัญหามลพิษในปัจจุบัน กับกรณีที่มีการประกาศเขตควบคุมมลพิษแล้ว จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนผ่านอำนาจหน้าที่ จากเดิมที่ขึ้นอยู่กับหน่วยงานด้านอุตสาหกรรม เช่น การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารจัดการในนิคมอุตสาหกรรม มาสู่องค์กรต่างๆ ที่มีความหลากหลายมากขึ้น กล่าวได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหามากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ข้อคิดเห็นของฝ่ายต่างๆ ได้รับการพิจารณาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมยิ่งขึ้น โดยสามารถสรุปบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ หากประกาศเขตควบคุมมลพิษ

ประเด็นปัญหา	ผู้รับผิดชอบหลักในปัจจุบัน	ผู้รับผิดชอบ หากประกาศเขตควบคุมมลพิษ
แผนการจัดการมลพิษ	การนิคมฯ + หน่วยงานสิ่งแวดล้อม	เทศบาล + หน่วยงานสิ่งแวดล้อม
ระบบบำบัดน้ำเสีย/ ของเสียรวมของราชการ	การนิคมฯ	เทศบาล + หน่วยงานสิ่งแวดล้อม
กำหนดมาตรฐานมลพิษ จากแหล่งกำเนิด	คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ + กระทรวงอุตสาหกรรม	ผู้ว่าราชการจังหวัด
กำหนดมาตรฐาน คุณภาพสิ่งแวดล้อม	คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กำหนดเพื่อใช้ทั่วประเทศ)	คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (เข้มงวดขึ้นเฉพาะพื้นที่ได้)
มาตรการอื่นๆ	หลากหลายหน่วยงาน	รมต.+คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ + ครม.

พื้นที่เขตควบคุมมลพิษต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ตั้งแต่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มีผลบังคับใช้ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีการประกาศให้พื้นที่ต่างๆ เป็นเขตควบคุมมลพิษแล้วทั้งหมด 8 ครั้ง รวม 12 จังหวัด โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) เขตเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2535
- 2) จังหวัดภูเก็ต ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2535
- 3) เขตหมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2535
- 4) อำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2535
- 5) จังหวัดสมุทรปราการ ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2537
- 6) จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี สมุทรสาคร และนครปฐม ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2538
- 7) อำเภอบ้านแหลม อำเภอเมือง อำเภอท่า양 อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2539
- 8) ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2547

สำหรับผลที่เกิดขึ้นจากการประกาศเขตควบคุมมลพิษ ข้อมูลจากรายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2547 และ พ.ศ. 2548 ของกรมควบคุมมลพิษแสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการประกาศให้ ต.หน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี เป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2547 ก็มีการดำเนินการเพื่อควบคุมฝุ่นละอองอย่างเข้มงวด เนื่องจากเป็นปัญหาวิกฤตของพื้นที่มาโดยตลอดตั้งแต่ปี 2539 โดยมีการตรวจสอบฝุ่นละอองและระดับเสียงจากโรงโม่หินอย่างต่อเนื่อง ฝักระวังการลักลอบทำเหมือง การตรวจสอบรถบรรทุก การตรวจสอบสุขภาพของประชาชนและคนงาน รวมทั้งการประชุมติดตามความก้าวหน้าและรายงานให้กับคณะรัฐมนตรีทราบทุกเดือน ส่งผลให้ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก มีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมงสูงสุดลดลงจาก 415.7 มคก./ลบ.ม. ในปี 2547 เหลือ 300.8 มคก./ลบ.ม. ในปี 2548

ส่วนที่สาม

แนวทางการดำเนินงานแก้ไขปัญหของภาครัฐ

จากสภาพปัญหามลพิษและผลกระทบทางสุขภาพที่รุนแรง และข้อเสนอในการประกาศให้พื้นที่มาบตาพุดเป็นเขตควบคุมมลพิษ หน่วยงานต่างๆ ของรัฐได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนของการพิจารณาประกาศเขตควบคุมมลพิษ และการดำเนินงานในส่วนอื่นๆ

แรงต้านต่อการประกาศเขตควบคุมมลพิษ

แนวคิดของการประกาศพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ให้เป็นเขตควบคุมมลพิษ ได้รับการคัดค้านจากภาคอุตสาหกรรมอย่างชัดเจน โดยผู้ประกอบการที่อยู่ในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเห็นว่า โรงงานส่วนใหญ่มีการปฏิบัติและจิตสำนึกที่ดีอยู่แล้ว การประกาศเขตควบคุมมลพิษจะกระทบต่อบรรยากาศการลงทุน เศรษฐกิจ และภาพลักษณ์ของประเทศต่อต่างชาติ โดยเฉพาะการกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและความเข้มงวดในการควบคุมผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะส่งผลต่อต้นทุนของการลงทุนให้สูงขึ้น โดยมีชาวเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการย้ายฐานการลงทุน อุตสาหกรรมปิโตรเคมีไปสู่อื่นประเทศอื่นที่มีความเข้มงวดในการควบคุมมลพิษน้อยกว่า

ทางกระทรวงพลังงาน ก็มีความเป็นห่วงถึงผลกระทบต่อแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่สาม ซึ่งจะมีการขยายโรงงานอุตสาหกรรมอีกมาก รวมทั้งการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นอีกหลายโครงการในพื้นที่มาบตาพุด อันเป็นการลงทุนขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเศรษฐกิจของจังหวัดระยองด้วย

ในด้านอำนาจและระบบการจัดการในนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งปัจจุบันนี้อยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หากมีการประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษ ก็ย่อมทำให้หน่วยงานอื่นๆ ทั้งเทศบาล ผู้ว่าราชการจังหวัด และหน่วยงานต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อม เข้ามามีอำนาจและบทบาทมากขึ้นในการวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดมาตรการแก้ไขและป้องกันผลกระทบต่างๆ รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมให้เข้มงวดขึ้นเฉพาะพื้นที่มาบตาพุด ทั้งมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมและมาตรฐานการปล่อยมลพิษจากโรงงานต่างๆ ทั้งนี้หากยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ อาจมีมาตรการอื่นๆ เพิ่มเติมอีก เช่น การกำหนดผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินใหม่ หรือการห้ามการกระทำหรือกิจการที่อาจเป็นอันตราย เป็นต้น

ในที่สุด คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งมีคุณโฆสิต บั่นเปี่ยมรัษฎ์ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นประธาน ก็ตัดสินใจไม่ประกาศเขตควบคุมมลพิษ แต่กำหนดการดำเนินงานในส่วนอื่นๆ แทน ซึ่งมีรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

การดำเนินการอื่นๆ ของหน่วยงานรัฐในการแก้ไขปัญหา

ทางคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และหน่วยงานต่างๆ ของรัฐได้กำหนดแนวทางการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษ และปัญหาอื่นๆ ในพื้นที่มาบตาพุด สามารถสรุปรายละเอียดที่สำคัญได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สรุปการดำเนินการของภาครัฐในการแก้ไขปัญหามลพิษและผลกระทบทางสุขภาพในพื้นที่มาบตาพุด

หน่วยงาน	การดำเนินการ
คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ	-นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้กำหนดระยะเวลา 1 ปีสำหรับการจัดการปัญหามลพิษในนิคมมาบตาพุด หากแก้ไขไม่ได้ รัฐบาลจะประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษทันที (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i> , 29 มกราคม 2550) และเรียกร้องให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา รวมถึงชาวบ้านควรมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i> , 22 มกราคม 2550) นอกจากนี้ได้สั่งให้โครงการที่ยังไม่ได้รับการอนุมัติไอเอจำนวน 10 โครงการชะลอการลงทุนออกไป (<i>ฐานเศรษฐกิจ</i> , 4-7 กุมภาพันธ์ 2550)
คณะอนุกรรมการศึกษาความสัมพันธ์ของสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุดกับปริมาณสารอินทรีย์ระเหยที่ปล่อยจากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด	- เร่งกำหนดมาตรฐานสาร VOCs เพื่อเสนอให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมฯ นำไปประกาศและบังคับใช้ต่อไป นอกจากนี้ ทีมจากคณะสาธารณสุขศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์ จะศึกษาวิจัยเชิงระบาดวิทยาด้านระบบทางเดินหายใจ ความผิดปกติทางประสาท และภาวะแทรกซ้อนของเด็ก โดยประสานกับสถาบันมะเร็ง และสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ โดยครอบคลุมพื้นที่ 5 อำเภอเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบ ทั้งนี้ ดร.ปริญญา นุตาลัย ประธานคณะอนุฯ เห็นว่ายากจะหาความสัมพันธ์ได้ แต่ก็ต้องทำต่อไป (<i>มติชน</i> , 31 มกราคม 2550)
คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษ	- นายพรชัย รุจิประภา ปลัดกระทรวงพลังงานในฐานะประธานอนุกรรมการฯ กล่าวว่า ที่ประชุมเห็นชอบร่วมกันให้กำหนดหลักเกณฑ์การแลกเปลี่ยนการปล่อยมลพิษระหว่างโรงงานเก่าที่ตั้งอยู่เดิมและโรงงานใหม่ที่จะเข้าไป ทั้งนี้เพื่อให้การปล่อยมลพิษไม่เพิ่มขึ้นมากกว่าปัจจุบัน ส่วนการแก้ไขปัญหาในระยะยาว กรมควบคุมมลพิษและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการสร้างแบบจำลองการตรวจวัดมลพิษที่เหมาะสมสำหรับใช้ในพื้นที่นิคมมาบตาพุด (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i> , 24 มกราคม 2550)

หน่วยงาน	การดำเนินการ
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- นายเกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา รมว. มอบหมายให้กรมควบคุมมลพิษ ตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมฯ และบริเวณโดยรอบทุกเดือน หากโรงงานไม่สามารถควบคุมได้ จะพิจารณาประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษ (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 22 มกราคม 2550) - ในส่วนของกรมควบคุมมลพิษ ดร. สุพัฒน์ หวังวงศ์วัฒนา อธิบดีกรมฯ ชี้แจงว่า ผลสรุปจากแบบจำลองทางคณิตศาสตร์เกี่ยวกับการระบายสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และไนโตรเจนไดออกไซด์นั้นยังคลาดเคลื่อน และแตกต่างจากการวัดจริงมาก ซึ่งบอร์ดสิ่งแวดล้อมสรุปว่าจะต้องทบทวนใหม่ทั้งหมด โดยใช้เวลา 1 ปี (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 24 มกราคม 2550) - คพ.จะร่วมกับองค์กรใจกล้าของประเทศญี่ปุ่น เพื่อศึกษาและกำหนดค่ามาตรฐานของการปล่อยสารระเหย นอกจากนี้จะส่งเจ้าหน้าที่ลงตรวจน้ำเสียบริเวณปากคลองตากวนและพื้นที่โดยรอบเนื่องจากการร้องเรียน (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 30 มกราคม 2550) - สำหรับสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) จะดำเนินการพิจารณารายงานอีไอเอของโรงงานที่จะเข้ามาใหม่อย่างเข้มงวด (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 23 มกราคม 2550)
กระทรวงอุตสาหกรรม	- นายปิยะบุตร ชลวิจารณ์ รมช. ได้สั่งให้กนอ.พิจารณามาตรฐานสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปและสหรัฐเพื่อนำมาปรับใช้กับมาตรฐานของไทย รวมทั้งให้เข้าตรวจสอบมลภาวะในนิคมฯของเอกชน ที่อยู่ในข่ายจะก่อปัญหามลพิษและกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ ป้องกันเกิดปัญหาซ้ำรอย (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 30 มกราคม 2550) - นายดำริ์ สุโขชนัง รองปลัดกระทรวงฯ กล่าวว่า ในเบื้องต้น จะส่งเจ้าหน้าที่กรมโรงงานลงไปเสริมกับเจ้าหน้าที่อุตสาหกรรมจังหวัด เพื่อเข้มงวดในการตรวจสอบดูแลการปล่อยมลพิษของโรงงาน ให้อยู่ในมาตรฐานที่กำหนด โดยใช้ พ.ร.บ.ของกรมโรงงาน (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 29 มกราคม 2550)

หน่วยงาน	การดำเนินการ
การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.)	- นายอุทัย จันทิมา ผู้ว่าการฯ กล่าวว่า กนอ. จะร่วมกับผู้ประกอบการในนิคมฯ มาบตาพุด จัดตั้งกองทุนฟื้นฟูและผู้ที่ได้รับผลกระทบจำนวน 10 ล้านบาท (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 2 กุมภาพันธ์ 2550) มีผู้แทนจาก 25 ชุมชนรอบมาบตาพุดเป็นผู้ดูแลจัดการเงินกองทุน (<i>มติชน</i>, 3 กุมภาพันธ์ 2550) - นายสมาน ตั้งทองทวี รองผู้ว่าการฯ กล่าวว่า แผนปฏิบัติการลดมลพิษมีเป้าหมายที่จะลดการปล่อยมลพิษให้ได้ 50% จากที่ปล่อยในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถขยายโรงงาน 9 โรงที่ผ่าน EIA แล้วตามแผนเดิม โดยมี 2 มาตรการที่สำคัญ ได้แก่ การลดมลพิษที่เกิดจากการเผาไหม้ และการลดมลพิษจากสารระเหย <u>การลดมลพิษจากการเผาไหม้</u> ในระยะสั้น เร่งให้โรงงานกลุ่มปิโตรเคมี รวมถึงโรงกลั่นน้ำมัน สำรองอุปกรณ์และวาล์วต่าง ๆ ไม่ให้ชำรุด ป้องกันสารอินทรีย์ระเหยออกสู่อากาศ ระยะกลาง จะประสานโรงงานให้ปรับปรุงข้อต่ออุปกรณ์ทุกชนิดที่มีจุดบกพร่อง และเกิดรั่วไหลจนปล่อยมลพิษออกมา ซึ่งล่าสุดตรวจพบว่าการรั่วถึง 533 จุด ส่วนระยะยาวจะนำอุปกรณ์และเทคโนโลยีขั้นสูง เข้ามาติดตั้งในกระบวนการผลิตเพิ่มเติม เพื่อควบคุมสารอินทรีย์ระเหยให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานสากล <u>การลดมลพิษจากสารระเหย</u> จะเน้นกับโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่นอกนิคมฯ แต่อยู่ในพื้นที่มาบตาพุด ซึ่งต้องมีการติดตั้งอุปกรณ์ที่ป้องกันการรั่วไหลของสารในโรงงานทั้งหมด (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 29 มกราคม 2550) - ในส่วนของปัญหาน้ำเสีย กำหนดให้โรงงานต้องรายงานปริมาณการใช้สารเคมีในระบบบำบัดน้ำเสียและคุณภาพน้ำก่อนและหลังบำบัด ต่อ กนอ. เดือนละครั้ง พร้อมจัดทำรายงานสรุปผลติดตามตรวจวัดคุณภาพน้ำทั้งจากโรงงานและคุณภาพแหล่งน้ำที่รองรับ ตามเงื่อนไขรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ให้ สผ. ตรวจสอบทุก 6 เดือน (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 30 มกราคม 2550)

หน่วยงาน	การดำเนินการ
กระทรวงพลังงาน	- นายปิยสวัสดิ์ อัมระนันทน์ รัฐมนตรีว่าการฯ กล่าวว่า ต้องการทราบข้อมูลที่ชัดเจนว่าสารประเภทใดที่ก่อมะเร็ง หรือมีผลต่อสุขภาพของประชาชน และมาจากโรงงานประเภทใด เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดดำเนินการแก้ไขให้ตรงจุด นอกจากนี้ กระทรวงทรัพยากรฯ ต้องเร่งจัดทำข้อมูลเพื่อกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อม หรือมาตรการใหม่ที่เหมาะสม เพราะหากมาตรฐานผิดพลาด จะเกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจของประเทศได้ (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 29 มกราคม 2550) - นายปิยสวัสดิ์กล่าวว่า ฝนตกจะรองรับการก่อสร้างโรงงานใหม่ๆ ได้ อีก 5-10 ปี ดังนั้น รัฐบาลต้องเร่งหาพื้นที่ใหม่สำหรับขยายอุตสาหกรรม ซึ่งอาจเป็นพื้นที่ในโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ (เซาเทิร์นซีบอร์ด) จ.นครศรีธรรมราช (<i>ผู้จัดการ</i>, 22 มกราคม 2550) - ขณะนี้ทางกระทรวงพลังงานจะชะลอการประกวดราคาโรงไฟฟ้า ตามโครงการผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่ (ไอพีพี) ออกไปจนกว่าจะมีความชัดเจน (<i>ฐานเศรษฐกิจ</i>, 4 – 7 กุมภาพันธ์ 2550) - ทั้งนี้ กระทรวงอยู่ระหว่างการพิจารณา การกำหนดส่วนเพิ่มรับซื้อไฟฟ้า (ADDER) เพื่อเพิ่มราคารับซื้อไฟฟ้าจากผู้ผลิตไฟฟ้ารายเล็กมาก (VSPP) สำหรับการผลิตไฟฟ้าจากน้ำเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อจูงใจให้โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ หาวิธีการนำน้ำเสียไปใช้ประโยชน์ (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 29 มกราคม 2550)
กระทรวงสาธารณสุข	- นายแพทย์วิวัฒน์ วิริยกิจจา นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดระยอง ได้เฝ้าระวังการเกิดโรคมะเร็งและโรคทางเดินหายใจของประชาชนจังหวัดระยองพบว่า เขตอำเภอเมืองสูงกว่าอำเภออื่นๆ จริง แต่ยังไม่สามารถระบุได้ว่า เกิดจากมลพิษของนิคมอุตสาหกรรมหรือไม่ และเห็นด้วยกับการศึกษารายละเอียดเชิงลึกต่อไป แต่ควรประกาศเขตควบคุมมลพิษโดยไม่ต้องรอการศึกษาเพิ่มเติมมาเป็นเงื่อนไข (<i>กรุงเทพธุรกิจ</i>, 22 มกราคม 2550) - กรมอนามัยนัดประชุมหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เรื่องการจัดการปัญหาผลกระทบทางสุขภาพในมาบตาพุด ในวันพุธที่ 7 ก.พ.
กระทรวงแรงงาน	- นายผดุงศักดิ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา อธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กล่าวว่า ได้ขอให้โรงงานดูแลลูกจ้างที่ทำงานเกี่ยวกับสารอันตราย ต้องหมั่นเวียนทำงานไม่เกิน 7 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนลูกจ้างที่เกิดเจ็บป่วยนั้น จะได้รับการดูแลจากกองทุนประกันสังคม และขณะนี้กำลังทำร่างพระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ... (<i>มติชน</i>, 29 มกราคม 2550)

ส่วนที่สี่

การวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาในพื้นที่มาบตาพุด จากการดำเนินการต่างๆ ของรัฐในปัจจุบัน

การวิเคราะห์ประเด็นในการประกาศเขตควบคุมมลพิษ

ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหามลพิษที่ก่อผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนในปัจจุบันนี้ ทั้งปัญหาสารอินทรีย์ระเหยซึ่งเป็นสารก่อมะเร็ง ปัญหาการปนเปื้อนโลหะหนักในน้ำบ่อต้นของชุมชนต่างๆ ปัญหาความเจ็บป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจ เนื่องจาก และมะเร็ง รวมทั้งผลกระทบอื่นๆ ต่อทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชน และสังคม ย่อมชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ระบบการจัดการปัญหามลพิษเท่าที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันของพื้นที่มาบตาพุด ไม่เพียงพอที่จะแก้ไขและป้องกันปัญหามลพิษต่างๆ ได้

การประกาศเขตควบคุมมลพิษ ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการแก้ไขและควบคุมปัญหามลพิษ และผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ โดยไม่ต้องรอผลการศึกษาวิเคราะห์อื่นใดเพิ่มเติมอีก ในทางกลับกัน การประกาศเขตควบคุมมลพิษ จะทำให้การดำเนินการต่างๆ ที่กระจายอยู่ในหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ มีการผสมผสานอย่างเป็นระบบและรอบด้าน ทั้งการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม การกำหนดมาตรการที่จำเป็นและเหมาะสม การกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อม การกำหนดระบบบริหารจัดการ และขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน รวมทั้งการติดตามตรวจสอบผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหาก็จริงจังและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหามลพิษโดยภาพรวมทั้งหมดของพื้นที่

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การประกาศเขตควบคุมมลพิษมิใช่การห้ามขยายโรงงานใดๆ ในพื้นที่ แต่การขยายอุตสาหกรรมใดๆ ในอนาคต จะต้องผ่านการพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างถี่ถ้วน เพื่อมิให้เกิดปัญหาดังที่แล้มาแล้ว ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่สำคัญของพื้นที่มาบตาพุด ในการปรับเปลี่ยนไปสู่เส้นทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาดและพอเพียง มิใช่การเปิดให้อุตสาหกรรมประเภทใดก็ได้ สามารถเข้ามาพัฒนาและดำเนินการในพื้นที่ได้

สำหรับความกังวลผลกระทบต่อบรรยากาศการลงทุนและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น จากการวิเคราะห์อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด (Gross Provincial Products; GPP) ในจังหวัดต่างๆ ที่ได้มีการประกาศเป็นเขตควบคุมมลพิษไปแล้วพบว่า การประกาศเขตควบคุมมลพิษไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดเหล่านั้นแต่อย่างใด (ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 2)

ตัวอย่างเช่น¹³ กรณีจังหวัดสมุทรปราการที่ประกาศให้ทั้งจังหวัดเป็นเขตควบคุมมลพิษในปี พ.ศ. 2537 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด 5 ปีก่อนมีการประกาศ (ปี 2532-2536) มี

¹³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, GROSS PROVINCIAL PRODUCT AT CURRENT MARKET PRICES 1981-1997 และ 1998-2005; [http:// www.nesdb.go.th](http://www.nesdb.go.th) เข้าเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2550.

ค่าเฉลี่ยร้อยละ 10.6 ในขณะที่ปี 2537 ที่ประกาศ ก็มีอัตราการเติบโตร้อยละ 10.9 และหลังจากประกาศแล้วมีค่าเฉลี่ยการเติบโตทางเศรษฐกิจ 5 ปี (ปี 2538-2542) เพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 15.2

สำหรับกรณีจังหวัดสระบุรี ที่ประกาศให้ตำบลหน้าพระลานเป็นเขตควบคุมมลพิษในปีพ.ศ. 2547 พบว่า อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด 5 ปีก่อนการประกาศ (ปี 2542-2546) มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 6.2 แต่หลังจากประกาศแล้วมีอัตราการเติบโตในปีพ.ศ.2547 และ พ.ศ. 2548 เท่ากับร้อยละ 13.6 และ 9.6 ตามลำดับ

ดังนั้นความกังวลดังกล่าวจึงน่าจะเป็นความกลัวเกินกว่าเหตุ เพราะเมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่า ความพยายามในการปรับเปลี่ยนไปสู่เส้นทางอุตสาหกรรมที่สะอาดมากขึ้น ไม่ได้ส่งผลกระทบให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลดน้อยลง ในทางตรงกันข้ามในกรณีของจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดสระบุรี กลับมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น หากการพิจารณาและการใช้วิจารณ์เกี่ยวกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มิได้พิจารณาเฉพาะการเจริญเติบโตของตัวเลขเงินเป็นหลัก แต่ได้นำเอาหลักความพอประมาณ และความมีเหตุมีผล โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความรู้และคุณธรรม มาใช้เป็นหลักคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ย่อมจะเห็นได้ว่า การแก้ไขและควบคุมปัญหามลพิษและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน เพื่อปรับเปลี่ยนไปสู่เส้นทางพัฒนาอุตสาหกรรมสะอาด โดยมีได้มุ่งแต่การขยายอุตสาหกรรมซึ่งจะก่อให้เกิดมลพิษเพิ่มขึ้นอีกนั้น เป็นหนทางแห่งความพอประมาณ ไม่สุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง และไม่เป็นการเบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนและชุมชนจนเกินควร ซึ่งเป็นการพัฒนาและการเสริมสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจที่แท้จริง

การวิเคราะห์ปัญหาของแนวทางการดำเนินงานอื่น ๆ ของรัฐในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่า หน่วยงานของรัฐในส่วนต่างๆ จะกำหนดการดำเนินงานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาในพื้นที่เป็นจำนวนมาก แต่หากพิจารณาเปรียบเทียบกับปัญหามลพิษและผลกระทบต่อสุขภาพในพื้นที่มาบตาพุดแล้ว จะเห็นได้ว่า แนวทางการดำเนินการของภาครัฐ ยังไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้ที่มีประสิทธิภาพ มีความต่อเนื่อง และป้องกันปัญหาที่สาเหตุได้ โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแนวทางการดำเนินการของภาครัฐในการแก้ไขปัญหา
ปัญหามลพิษและผลกระทบทางสุขภาพในพื้นที่มาบตาพุด

สภาพปัญหา	แนวทางการดำเนินการของรัฐ	ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา
1. มลพิษทางอากาศจากการเผาไหม้	1.1 ตรวจสอบโรงงานทุกเดือน โดยคณะทำงานกรมควบคุมมลพิษ และทางกรมโรงงานก็จะเพิ่มเจ้าหน้าที่ลงไปตรวจสอบ 1.2 กำหนดหลักเกณฑ์การซื้อขายแลกเปลี่ยนการระบายมลพิษ ระหว่างโรงงานเก่ากับโรงงานใหม่ เพื่อให้โรงงานใหม่เกิดขึ้นได้ โดยที่การปล่อยมลพิษไม่เพิ่มมากกว่าปัจจุบัน 1.3 การขอความร่วมมือโรงงานต่างๆ ลดการระบายมลพิษในปัจจุบัน เพื่อให้โรงงานใหม่เกิดได้ 1.4 การประเมินศักยภาพรองรับมลพิษฯ ซึ่งว่า เต็มแล้ว ซึ่งแตกต่างจากข้อมูลการตรวจวัดจริง คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จึงให้ศึกษาเพิ่มเติมอีก 1 ปี	<u>ไม่สามารถแก้ปัญหามลพิษได้ และจะทำให้ปัญหามีแนวโน้มที่รุนแรงมากขึ้นอีก</u> เนื่องจาก การดำเนินการต่างๆ ล้วนอยู่ภายใต้ความพยายามที่จะทำให้โรงงานใหม่ๆ เกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มปัญหามลพิษต่างๆ ให้กับพื้นที่ ทั้งนี้ยังไม่มีอำนาจที่จะกำหนดมาตรฐานมลพิษให้เข้มงวดมากขึ้น เฉพาะพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การลดและขจัดมลพิษได้ ในขณะที่การประเมินศักยภาพการรองรับมลพิษฯ ซึ่งเป็นตัวชี้ว่า จะขยายโรงงานได้อีกหรือไม่ กลับให้ศึกษาอีก 1 ปี หลังจากดำเนินการมาแล้ว 8 ปี โดยไม่ทราบว่า จะมีผลต่อการจัดการปัญหามลพิษอย่างไร
2. มลพิษทางอากาศจากสารอินทรีย์ระเหยที่ก่อมะเร็ง	2.1 ตั้งคณะอนุ กก. เพื่อศึกษาระบาดวิทยาโรคมะเร็งใน 5 อำเภอ และเสนอการกำหนดค่ามาตรฐาน 2.2 คพ. ร่วมกับองค์กรใจกล้า ประเทศญี่ปุ่น ศึกษาการกำหนดค่ามาตรฐาน 2.3 การกำหนดค่ามาตรฐานต้อง เหมาะสม มิเช่นนั้นจะสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจอย่างมาก 2.4 การตรวจและแก้ไขอุปกรณ์และวาล์วต่างๆ ซึ่งพบว่า รั่ว 533 จุด รวมทั้งเน้นโรงงานที่ตั้งอยู่นอกนิคมฯ 2.5 ในระยะยาว จะนำเทคโนโลยีขั้นสูงมา	<u>รัฐบาลชะลอการแก้ปัญหามลพิษก่อมะเร็งออกไปอีก ทั้งๆ ที่ล่าช้ามากอยู่แล้วจนส่งผลกระทบต่อประชาชน</u> โดยต้องรอผลการศึกษาให้ชัดเจน ซึ่งมีกรอบเวลาการทำงาน 1 ปี เพื่อกำหนดค่ามาตรฐานที่เหมาะสมและมาตรการแก้ปัญหาอื่นๆ ทั้งๆ ที่มีงานวิจัยต่างๆ ตั้งแต่ปี 2541 ซึ่งว่า ในพื้นที่ที่มีการปล่อยสารอินทรีย์ระเหยที่ก่อมะเร็ง

สภาพปัญหา	แนวทางการดำเนินการของรัฐ	ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา
	ควบคุมในโรงงานต่างๆ	ส่วนการดำเนินการต่างๆ ของการนิคมฯ และภาคเอกชน ก็ยังไม่เป็นการแก้ปัญหาทั้งระบบ เนื่องจาก VOCs สามารถระบายออกจากบ่อบำบัดน้ำเสียและปล่องควัน นอกจากนี้จะรั่วออกจากอุปกรณ์และวาล์ว
3. มลพิษในแหล่งน้ำผิวดินและน้ำทะเลชายฝั่ง	3.1 โรงงานต้องรายงานคุณภาพน้ำก่อนและหลังบำบัด รวมทั้งปริมาณการใช้สารเคมีในระบบบำบัดต่อ กนอ.เดือนละครั้ง 3.2 จัดส่งรายงานสรุปผลคุณภาพน้ำทั้งจากโรงงานและคุณภาพแหล่งน้ำที่รองรับให้ สผ. ทุก 6 เดือน 3.3 คพ. กรวดน้ำเสียพื้นที่ปากคลองตากวน เนื่องจากมีการร้องเรียน 3.4 กท. พลังงานกำลังพิจารณา การกำหนดส่วนเพิ่มรับซื้อไฟฟ้า สำหรับการผลิตไฟฟ้าจากน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม	<u>ไม่สามารถมั่นใจได้ว่า จะแก้ปัญหาได้</u> เนื่องจาก การรายงานต่อ สผ. ตาม EIA และการตรวจน้ำเสียโดย คพ. เป็นกลไกตามปกติที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว ส่วนการรายงานต่อการนิคมฯ ก็ไม่ได้กำหนดรายละเอียดของกลไกในการแก้ปัญหาหลังจากรายงานแล้ว ทั้งนี้ยังไม่มีอำนาจที่จะกำหนดมาตรฐานมลพิษให้เข้มงวดมากขึ้นเฉพาะพื้นที่ได้
4. มลพิษในบ่อน้ำตื้นและน้ำใต้ดิน	ไม่ได้รับความสนใจที่จะดำเนินการแก้ปัญหาในประเด็นนี้	ไม่กำหนดการดำเนินงานใดๆ เพื่อแก้ปัญหา
5. การกำจัดของเสียอันตราย	ไม่ได้รับความสนใจที่จะดำเนินการแก้ปัญหาในประเด็นนี้	ไม่กำหนดการดำเนินงานใดๆ เพื่อแก้ปัญหา
6. การกัดเซาะชายฝั่ง	ไม่ได้รับความสนใจที่จะดำเนินการแก้ปัญหาในประเด็นนี้	ไม่กำหนดการดำเนินงานใดๆ เพื่อแก้ปัญหา
7. ความเจ็บป่วยของแรงงานและประชาชน	7.1 ตั้งคณะอนุ กก.ฯ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมลพิษทางอากาศและความเจ็บป่วย ซึ่งยอมรับว่า ยากที่จะหาความสัมพันธ์ได้ 7.2 สสจ. ระยอง เชื่อว่า ความเจ็บป่วยน่าจะมาจากการรับมลพิษ แต่ยอมรับว่า	<u>ชะลอการแก้ปัญหาย่างจริงจังออกไปอีก</u> ทั้งที่มีข้อมูลและการศึกษาวิจัยที่ชี้สภาพปัญหาความเจ็บป่วยทั้งของแรงงานและประชาชน รวมทั้งผลการศึกษาแนวโน้มทางระบาด

สภาพปัญหา	แนวทางการดำเนินการของรัฐ	ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา
	ควรศึกษาให้ชัดเจน 7.3 การนิคมฯ จัดตั้งกองทุนฟื้นฟูผู้ได้รับผลกระทบ 7.4 กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ขอให้โรงงานดูแลลูกจ้างที่ทำงานเกี่ยวกับสารอันตราย ต้องหมั่นเวียนทำงานไม่เกิน 7 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนลูกจ้างที่เจ็บป่วย จะได้รับการดูแลจากกองทุนประกันสังคม รวมทั้งกำลังจัดทำ ร่างพ.ร.บ.ความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ...	วิทยาที่ชัดเจน แต่กลับตัดสินใจให้ศึกษาเพิ่มเติมอีก ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่สำคัญ กำลังดำเนินการเพื่อย้ายอุตสาหกรรมต่อไป การดำเนินการก็เน้นการเยียวยารักษาความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นแล้ว โดยไม่มีมาตรการป้องกันสุขภาพที่ชัดเจน
8. ผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน	ไม่ได้รับความสนใจที่จะดำเนินการแก้ปัญหาในประเด็นนี้	ไม่กำหนดการดำเนินงานใดๆ เพื่อแก้ปัญหา
9. การขยายอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่ 3 โครงการโรงไฟฟ้าและโครงการใหม่ๆ	9.1 รองนายกฯ ให้ชะลอโครงการที่อยู่ระหว่างการพิจารณารายงาน EIA 10 โครงการ 9.2 สผ. จะพิจารณารายงาน EIA ให้เข้มงวด 9.3 ข้อเสนอในการย้ายไป Southern Seaboard ของอุตสาหกรรม และพลังงาน	<u>การขยายอุตสาหกรรม โรงไฟฟ้า และโรงงานอื่นๆ ในพื้นที่มาบตาพุด ก็ยังคงดำเนินต่อไป</u> สำหรับชาวเกี่ยวกับการชะลอโครงการ ก็ไม่มีความชัดเจนถึงรายละเอียดของการชะลอโครงการ และการตัดสินใจที่จะยุติหรืออนุญาตให้ดำเนินการต่อไป

จะเห็นได้ว่า แนวทางการดำเนินการของภาครัฐในปัจจุบัน ยังมีปัญหาอีกหลายประการ ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญได้ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ความครอบคลุมของการแก้ไขและป้องกันปัญหามลพิษและผลกระทบทางสุขภาพ ซึ่งยังไม่มีกำหนดแนวทางการดำเนินการในหลายปัญหาที่สำคัญ ได้แก่

- มลพิษและการปนเปื้อนโลหะหนักในบ่อน้ำตื้นและน้ำใต้ดิน
- ปัญหาความไม่เพียงพอในการกำจัดของเสียอันตรายและการลักลอบทิ้งในที่สาธารณะ
- ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง
- ปัญหาผังเมืองและแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประการที่สอง ความเข้มงวดของมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและมาตรการในการแก้ไขปัญหา โดยไม่มีอำนาจกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมสำหรับใช้บังคับเฉพาะพื้นที่มาบตาพุด ซึ่งควรจะต้องมีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้น ทั้งในส่วนของมาตรฐานสิ่งแวดล้อมจากแหล่งกำเนิดมลพิษ ได้แก่ การปล่อยมลพิษจากโรงงานต่างๆ ทั้งในและนอกนิคมฯ และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่ คุณภาพอากาศ น้ำ น้ำใต้ดิน และน้ำทะเลชายฝั่ง แต่แนวทางของภาครัฐในปัจจุบัน ยังพยายามแก้ไขปัญหาภายใต้มาตรฐานทั่วไปที่บังคับใช้ทั่วประเทศ

ในขณะเดียวกัน มาตรการและกลไกของการแก้ไขปัญหา ยังมีลักษณะชั่วคราวและไม่ครอบคลุมทุกปัญหาอย่างเป็นระบบ จึงยังมีลักษณะการดำเนินงานแบบแยกส่วนในแต่ละกระทรวง แต่หน่วยงานเป็นหลัก

ประการที่สาม ปัญหาการไม่มีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ในสังคม เนื่องจากแนวทางในปัจจุบัน เน้นเฉพาะกลไกของทางราชการ โดยไม่มีการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ และภาคส่วนอื่นๆ ของสังคม ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกลไกการแก้ไขปัญหาเหล่านี้

ส่วนที่ห้า

สรุปปัญหาและข้อเสนอต่อนโยบายและแนวทางที่ควรจะดำเนินการต่อไป

ปัญหาผลกระทบต่อฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนในพื้นที่มาบตาพุด และพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นๆ ของจังหวัดระยอง เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง โดยมีข้อมูลหลักฐาน งานศึกษาวิจัย และแนวโน้มของปัญหาที่ชัดเจนและรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากปัญหามลพิษทางอากาศแล้ว ประชาชนในพื้นที่ยังได้รับผลกระทบจากมลพิษทางน้ำ น้ำใต้ดิน และน้ำทะเลของเสียอันตราย การกัดเซาะชายฝั่ง ปัญหามังเมือง และการขยายอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง

แต่เมื่อประมวลแนวทางการดำเนินการทั้งหมดของภาครัฐ ซึ่งแม้ว่า จะมีหน่วยงานต่างๆ ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาเป็นจำนวนมาก กลับปรากฏว่า ยังไม่ครอบคลุมปัญหาที่สำคัญอีกหลายประการ ขาดอำนาจที่จะกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและมาตรการอื่นๆ ให้เข้มงวดมากขึ้น และไม่เปิดกว้างและสนับสนุนให้ประชาชนและภาคส่วนอื่นๆ ของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขและป้องกันปัญหาด้วย

ดังนั้นเพื่อให้สามารถแก้ไขและป้องกันปัญหามลพิษและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ได้ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการ ทั้งในด้านแนวทางนโยบายและการดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยมีข้อเสนอดังนี้

ข้อเสนอต่อแนวนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐ

หลักการสำคัญประการหนึ่งในสามประการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นหัวใจของการดำเนินนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน คือ หลักความพอประมาณ

“ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป
หรือไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น”

การประกาศให้มาบตาพุดเป็นพื้นที่รองรับการขยายอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่ 3 และการขยายโรงงานและโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้นอีกในพื้นที่ซึ่งกำลังพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมอยู่ก็ไม่ต่ำกว่า 10 โครงการ น่าจะขัดแย้งกับหลักความพอประมาณตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน

เพราะ ภาวะมลพิษที่รุนแรงที่ชาวมาบตาพุดอยู่ในปัจจุบันน่าจะเกินความพอดีไปมากแล้ว ไม่ว่า จะพิจารณาจากดัชนีทางสิ่งแวดล้อมหรือดัชนีด้านสุขภาพ

เพราะ การพิจารณาเลือกที่พื้นที่มาบตาพุด สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมปิโตรเคมีระยะที่สาม โดยไม่สนใจผลกระทบต่อผู้คนและผืนแผ่นดิน ย่อมเป็นการพัฒนาที่ปราศจากดุลยภาพ มุ่งเน้นแต่อุตสาหกรรมและตัวเลขทางเศรษฐกิจ จนละเลยสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชน

เพราะ การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ผ่านมาในพื้นที่มาบตาพุด ทำให้ผู้คนเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นจำนวนมาก และเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ การพัฒนาดังกล่าวจึงขาดความพอประมาณอยู่มาก

ในเมื่อรัฐบาลปัจจุบันได้น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐบาล การพัฒนาอันก่อให้เกิดการเบียดเบียนที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากรัฐบาลชุดก่อนก็ควรยุติลงเช่นกัน แล้วรัฐบาลก็ควรกำหนดการพัฒนาที่พอประมาณ โดยมุ่งแก้ไขและป้องกันปัญหามลพิษ และผลกระทบต่อฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน ซึ่งจะต้องมีกลไกการทำงานที่ต่อเนื่องถาวร มีอำนาจและหน้าที่อย่างเพียงพอและชัดเจน รวมทั้งยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาของพื้นที่ เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเล็กเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรกรรมและประมงชายฝั่ง เป็นต้น

ข้อเสนอต่อแนวทางการดำเนินงานต่อไป

1. รัฐบาลจำเป็นต้องประกาศให้พื้นที่อุตสาหกรรมในอำเภอเมืองและอำเภอบ้านฉางเป็นเขตควบคุมมลพิษ เนื่องจาก

- เป็นกลไกการแก้ไขปัญหาที่มีลักษณะต่อเนื่องถาวร สามารถครอบคลุมทุกประเด็นปัญหา ไม่ใช่การแก้ไขปัญหาในลักษณะของคำสั่งและการตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน ดังเช่นในปัจจุบัน
- มีอำนาจในการกำหนดมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและมาตรการอื่นๆ ให้เข้มงวดมากขึ้นได้ ซึ่งปัจจุบันไม่มีอำนาจ เนื่องจากไม่ยอมประกาศเขตควบคุมมลพิษ
- เพิ่มอำนาจและบทบาทในการแก้ไขปัญหาให้กับหน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งประชาชนและภาคส่วนอื่นๆ ของสังคม ก็มีโอกาสมากขึ้นในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหา แทนที่จะดำเนินการในลักษณะของกลไกระบบราชการ ภายใต้กระแสการผลักดันให้ขยายอุตสาหกรรมของกระทรวงต่างๆ และภาคเอกชนดังเช่นในปัจจุบัน
- ความจำเป็นในการพิจารณาการขยายอุตสาหกรรมและโรงไฟฟ้าในพื้นที่มาบตาพุดให้ถ่วงและเปิดการมีส่วนร่วมให้กับภาคส่วนต่างๆ ของสังคม แทนที่จะปล่อยให้หน่วยราชการและผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรมและพลังงาน เข้าไปรับผิดชอบหรือมีบทบาทสำคัญในการควบคุมและแก้ไขปัญหาพิษภัย ทั้งๆ ที่หน่วยงานเหล่านี้ มีเป้าหมายและวางแผนไว้แล้วที่จะขยายโรงงานในพื้นที่มาบตาพุด
- เพื่อป้องกันมิให้ประชาชนในพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นๆ ประสบปัญหามลพิษและผลกระทบทางสุขภาพ เช่นเดียวกับที่ชุมชนรอบพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดประสบอยู่ในปัจจุบัน

- การดำเนินการทั้งหมดในปัจจุบันของภาครัฐ ยังไม่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้จริง และไม่ครอบคลุมทุกปัญหาที่สำคัญ

ทั้งนี้ การให้ข้อมูลของภาคอุตสาหกรรม เกี่ยวกับผลกระทบต่อบรรยากาศการลงทุนและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ก็เป็นเพียงความวิตกกังวลเกินกว่าเหตุ เนื่องจากไม่มีข้อมูลหลักฐานใดๆ มายืนยัน รวมทั้งการวิเคราะห์ในกรณีการประกาศเขตควบคุมมลพิษในพื้นที่ต่างๆ ก่อนหน้านี้ ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบดังที่มีความวิตกกังวล

สำหรับการประกาศเขตควบคุมมลพิษในครั้งนี้ ถ้าหากจะเกิดผลกระทบต่อการลงทุนและความเติบโตทางเศรษฐกิจจริง รัฐบาลก็ควรจะแสดงความกล้าหาญทางจริยธรรมที่จะตัดสินใจโดยให้ความสำคัญกับฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน มากกว่าการเติบโตของตัวเลขทางเศรษฐกิจ ซึ่งผลประโยชน์ส่วนใหญ่ก็ตกอยู่กับบริษัทขนาดใหญ่เพียงไม่กี่รายเท่านั้น

2. ในขณะเดียวกัน ภาคส่วนต่าง ๆ ก็จำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหามลพิษทางสุขภาพ ทั้งความเจ็บป่วย และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย โดยควรที่จะกำหนดมาตรการเฉพาะหน้าและลงมือดำเนินการเลย ควบคู่ไปกับการสร้างกลไกการทำงานที่ต่อเนื่องถาวร และการจัดทำแผนปฏิบัติการในลักษณะเดียวกับแผนปฏิบัติการของเขตควบคุมมลพิษ ซึ่งควรจะมีการรวบรวมและเปิดเผยข้อมูล การวิเคราะห์ปัญหามลพิษ และการกำหนดมาตรการต่างๆ ทั้งระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว

3. ถ้าหากหน่วยงานต่างๆ ยังไม่สามารถดำเนินการแก้ไขและป้องกันปัญหามลพิษและผลกระทบทางสุขภาพได้ นายกรัฐมนตรี ควรใช้อำนาจตามมาตรา 9 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ในการสั่งให้ส่วนราชการต่างๆ ควบคุมและป้องกันปัญหามลพิษและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชน ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพ และสังคม โดยกำหนดให้มีกลไกในการแก้ไขปัญหาที่ต่อเนื่องถาวรและมีอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจนและเหมาะสม

ภาคผนวกที่ 1

มาตราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเขตควบคุมมลพิษ

ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

มาตรา 32 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องต่อไปนี้

(1) มาตรฐานคุณภาพน้ำในแม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่น ๆ ที่อยู่ภายในผืนแผ่นดิน โดยจำแนก ตามลักษณะการใช้ประโยชน์บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำในแต่ละพื้นที่

(2) มาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งรวมทั้งบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำ

(3) มาตรฐานคุณภาพน้ำบาดาล

(4) มาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศโดยทั่วไป

(5) มาตรฐานระดับเสียงและความสั่นสะเทือนโดยทั่วไป

(6) มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเรื่องอื่นๆ

การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามวรรคหนึ่งจะต้องอาศัย หลักวิชาการ กฎเกณฑ์ และหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐาน และจะต้อง คำนึงถึงความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องด้วย

มาตรา 33 ในกรณีที่เห็นสมควร ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สูงกว่ามาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนดตามมาตรา 32 เป็นพิเศษสำหรับในเขตอนุรักษ์ หรือเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 43 หรือเขตพื้นที่ตามมาตรา 45 หรือเขตควบคุมมลพิษตามมาตรา 59

มาตรา 44 ในการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 43 ให้กำหนดมาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ไว้ในกฎกระทรวงด้วย

(1) กำหนดการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือ มิให้กระทบกระเทือนต่อระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(2) ห้ามการกระทำหรือกิจกรรมใดๆ ที่อาจเป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลกระทบในทางเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศน์ของพื้นที่นั้นจากลักษณะตามธรรมชาติหรือเกิดผลกระทบต่อคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

(3) กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่จะทำการก่อสร้างหรือดำเนินการในพื้นที่นั้น ให้มีหน้าที่ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

(4) กำหนดวิธีการจัดการโดยเฉพาะสำหรับพื้นที่นั้นรวมทั้งการกำหนด ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการร่วมมือและประสานงานให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพื่อรักษาสภาพธรรมชาติหรือระบบนิเวศน์ตามธรรมชาติหรือคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่นั้น

(5) กำหนดมาตรการคุ้มครองอื่นๆ ตามที่เห็นสมควรและเหมาะสมแก่สภาพของพื้นที่นั้น

มาตรา 45 ในพื้นที่ใดที่ได้มีการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ เขตผังเมืองรวม เขตผังเมืองเฉพาะ เขตควบคุมอาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือเขตควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัตินี้ไว้แล้ว แต่ปรากฏว่ามีสภาพปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมรุนแรงเข้าขั้นวิกฤตซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยทันทีและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่สามารถที่จะทำการแก้ไขปัญหาได้ ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ขออนุมัติเข้าดำเนินการเพื่อใช้มาตรการคุ้มครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามมาตรา 44 ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้นได้

เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดเขตพื้นที่ รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการคุ้มครอง และกำหนดระยะเวลาที่จะใช้มาตรการคุ้มครองดังกล่าวในพื้นที่นั้น

การขยายระยะเวลาตามประกาศในวรรคสองให้กระทำได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี โดยทำเป็นประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 58 ในกรณีที่เห็นสมควรให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดสูงกว่ามาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดที่กำหนดตามมาตรา 55 หรือมาตรฐานซึ่งกำหนดตามกฎหมายอื่นและมีผลใช้บังคับตามมาตรา 56 เป็นพิเศษสำหรับในเขตควบคุมมลพิษตามมาตรา 59

มาตรา 59 ในกรณีที่ปรากฏว่าท้องที่ใดมีปัญหามลพิษซึ่งมีแนวโน้มที่จะร้ายแรงถึงขนาดเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้ท้องที่นั้นเป็นเขตควบคุมมลพิษเพื่อดำเนินการควบคุม ลด และขจัดมลพิษได้

มาตรา 60 เพื่อประโยชน์ในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการ คุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัดตามมาตรา 37 ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นในท้องที่ที่ได้ประกาศกำหนดให้เป็นเขตควบคุมมลพิษตามมาตรา 59 จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษนั้น เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อรวมไว้ในแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด

การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ทำการสำรวจ และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดมลพิษที่มีอยู่ในเขตควบคุมมลพิษนั้น

(2) จัดทำบัญชีรายละเอียดแสดงจำนวน ประเภท และขนาดของแหล่งกำเนิดมลพิษที่ได้ทำการสำรวจและเก็บข้อมูลตาม (1)

(3) ทำการศึกษา วิเคราะห์ และประเมินสถานภาพมลพิษ รวมทั้งขอบเขตความรุนแรงของสภาพปัญหาและผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดมาตรการที่เหมาะสมและจำเป็นสำหรับการลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษนั้น

ในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษแนะนำและช่วยเหลือตามความจำเป็น

มาตรา 61 แผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ ตามมาตรา 60 จะต้องเสนอประมาณการและคำขอจัดสรรเงินงบประมาณแผ่นดินและเงินกองทุนสำหรับก่อสร้างหรือดำเนินการเพื่อให้มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวมของทางราชการที่จำเป็น สำหรับการลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษนั้นด้วย

มาตรา 62 ในกรณีที่จำเป็นจะต้องจัดหาที่ดินสำหรับใช้เป็นที่ตั้งระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวมสำหรับเขตควบคุมมลพิษใด แต่ไม่สามารถจัดหาที่ดินของรัฐได้ ให้ดำเนินการจัดหาที่ดินของเอกชนเพื่อพิจารณาคัดเลือกเป็นที่ตั้ง ในกรณีที่มิได้ใช้จ่ายให้เสนอประมาณการและคำขอจัดสรรเงินงบประมาณแผ่นดินและเงินกองทุนในแผนปฏิบัติการระดับจังหวัด

ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้ ให้กำหนดที่ดินที่เหมาะสมเพื่อเสนอต่อรัฐมนตรีให้ดำเนินการเวนคืนต่อไปตามกฎหมายว่าด้วย การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

มาตรา 63 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้กำกับดูแลการดำเนินการของเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 60 ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่ดำเนินการภายในเวลาอันสมควร ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจดำเนินการแทนเมื่อได้แจ้งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นและคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติทราบแล้ว

ภาคผนวกที่ 2

การประกาศเขตควบคุมมลพิษกับการเติบโตของเศรษฐกิจในแต่ละจังหวัด (GPP)

กรณีจังหวัดสมุทรปราการ ประกาศทั้งจังหวัด เป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2537

ปี	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ล้านบาท)	84,981	101,492	125,946	135,626	133,041	138,067	153,140	179,261	192,767	187,271	259,580	300,523
อัตราการเติบโต (เปอร์เซ็นต์)		19.43	24.09	7.69	-1.91	3.78	10.92	17.06	7.53	-2.85	38.61	15.77
ค่าเฉลี่ย 5 ปี	ค่าเฉลี่ยปี 2532-2536 เท่ากับ 10.62							ค่าเฉลี่ยปี 2538-2542 เท่ากับ 15.22				

กรณีจังหวัดสระบุรี ประกาศเฉพาะ ต.หน้าพระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ เป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2547

ปี	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ล้านบาท)	65,754	62,913	64,593	68,546	79,165	87,952	99,890	109,444
อัตราการเติบโต (เปอร์เซ็นต์)		-4.32	2.67	6.12	15.49	11.10	13.57	9.56
ค่าเฉลี่ย 5 ปี	ค่าเฉลี่ยปี 2542-2546 เท่ากับ 6.21							

กรณีจังหวัดสงขลา ประกาศให้ อ.หาดใหญ่ และ อ.เมือง เป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2535

ปี	2529	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ล้านบาท)	19,591	22,106	25,456	29,077	33,840	40,512	46,315	52,619	61,530	72,744	77,237	78,922
อัตราการเติบโต (เปอร์เซ็นต์)		12.84	15.15	14.22	16.38	19.72	14.32	13.61	16.94	18.23	6.18	2.18
ค่าเฉลี่ย 3 ปี	ค่าเฉลี่ยปี 2532-2534 เท่ากับ 16.77							ค่าเฉลี่ยปี 2536-2538 เท่ากับ 16.26				
ค่าเฉลี่ย 5 ปี	ค่าเฉลี่ยปี 2530-2534 เท่ากับ 15.66							ค่าเฉลี่ยปี 2536-2540 เท่ากับ 11.43				

กรณีจังหวัดชลบุรี ประกาศให้เขตเมืองพัทยา เป็นเขตควบคุมมลพิษในปี 2535

ปี	2529	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ล้านบาท)	51,069	50,274	62,461	66,416	76,630	100,428	108,904	137,126	163,096	195,559	213,549	232,875
อัตราการเติบโต (เปอร์เซ็นต์)		-1.56	24.24	6.33	15.38	31.06	8.44	25.92	18.94	19.90	9.20	9.05
ค่าเฉลี่ย 5 ปี	ค่าเฉลี่ยปี 2530-2534 เท่ากับ 15.09							ค่าเฉลี่ยปี 2536-2540 เท่ากับ 16.60				

แหล่งข้อมูล: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, www.nesdb.go.th เข้าเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2550

GROSS PROVINCIAL PRODUCT AT CURRENT MARKET PRICES 1981-1997 และ 1998-2005